

V Praze v říjnu 1941.

Rukopisné

P. T.

Dovolujeme si Vám oznámiti, že předsednictvo ministerské rady dočasně zastavilo podle vl. nař. č. 175 z 13. V. 1941 vydávání »Zpráv České společnosti rukopisné.« Posledním číslem »Zpráv« je 11. č. II. řady z 15. března 1941.

Děkujeme za přízeň věnovanou našemu časopisu a prosíme, abyste i v budoucnosti zachovávali pozornost projevovanou našim snahám.

Za

Českou společnost rukopisnou v Praze

Ing. KAREL ANDRLÍK,
jedenatel.

Ing. VILÉM GÖTZL,
úř. místopředseda.

Referáty úř. místopředsedy Ing. V. Götzla a red. J. Šohájka, jednak přednáška v. řed. J. Šerého. Podstatné části jejich projevů jsou níže otištěny. Pro omezený rozsah tohoto oběžníku neuvádíme obsah zpráv jednotlivých funkcionářů,

viacn, studující; penzijní účet: prokurista Václav Režný, Ing. Lubor Skokánek.

Vzpomínková úvaha prof. Ing. K. Andrlíka „Sto let od narození prof. Dra. A. Bělohoubka“ bude otištěna na jiném místě.

Osudy České společnosti rukopisné za okupace.

(Z projevu úřadujícího místopředsedy Ing. Vil. Götzla na XII. řádné valné hromadě České společnosti rukopisné, konané dne 11. XII. 1945.)

Po uvítání přítomných a po zjištění, že řádná valná hromada byla svolána podle podmínek

stanov, věnoval Ing. V. Götzl nejprve vzpomínku členům zemřelým za války. Valné shromáždění povstáním uctilo jejich paměť. — Vzpomněl pak předsedy Společnosti, universitního profesora Dra Viktorina Vojtěcha, jemuž zdravotní

lnímu životu, ale sou-
ěžství pravdy nad lží.

rstvé rovy členů naší
upace. Klademe v čelo
něna těch našich čle-
ěmeckého teroru. Po-
ckých vězeních nebo
byli — pokud je nám
é:
it Karlovy university,

aha;
dřívím, Slaný;
okát, Praha;
rcheolog. sboru „Wo-
opat kláštera Na Slo-

květnu 1945 padl:
es u Podhořan n. Vlt.

7 vesměs jednomyslně
u výboru uděleno ab-

ový správ. rok, zvolený
ícího, má, po rozvržení
výborové schůzi, toto
rof. Dr. Viktorin Voj-
g. Vilém Götzl; II. mí-
Hlávka; I. jednatel:
II. jednatel: Ing. Karel
ada M. Schmidt; archi-
k; ostatní členové vý-
rcheolog (Brno), řed.
umil Střemcha, vrch.
l Třeska; náhradníci:
ührer, studující, Pavel

České společnosti rukopisné

Úvodní slova.

V osvobozené vlasti zahajujeme po přestávce — vynucené za okupace — opět styk s členstvem. Pozdravujeme všechny naše členy, zve-me je k spolupráci a těšíme se, že v tomto roce budeme moci opět pravidelněji vydávati počet ze své činnosti.

V této zahajovací chvíli obrací se naše mysl v první řadě k našim mrtvým; především k oněm velkým zjevům odešlých již generací buditel-ských, s nimiž nás pojí svazek společného du-chovního odkazu. Národní vítězství, jehož jsme se dožili, je vítězstvím i jejich mravního světa, je vítězstvím zásad, jež vyznávali a za něž bojo-vali. Zastavme se ve vzpomínkách u otce národa Františka Pa-l-a-c-k-ého; celým národem uctí-vaný buditel, dějepisec, filosof a státník je nám navíc ztělesněním obranného boje za pravost Rukopisů. Připomeňme si jeho slova, prone-sená téměř před třemi čtvrtěmi století, o neod-vratném střetnutí Slovanstva s Germánstvem; z nich zaznívala prorocká tucha, věstící nebez-

pečí, hrozící našemu národnímu životu, ale sou-časně i víra v konečné vítězství pravdy nad lží, ducha nad hrubou silou.

S bolestí myslíme na čerstvé rovy členů naší Společnosti, vyrostlé za okupace. Klademe v čelo tohoto oběžníku vzácná jména těch našich čle-nů, kteří se stali obětmi německého teroru. Po-pravení, utracení v německých vězeních nebo v koncentračních táborech byli — pokud je nám známo — tito naši členové:

B e r g a u e r V. Dr. docent Karlovy university, Praha;

Č í ž e k Jan, studující, Praha;

Č í ž e k Josef, obchodník dřívím, Slaný;

K a r l í k Jan JUDr., advokát, Praha;

T o m á š e k Josef, člen archeolog. sboru „Wo-cel“, Kutná Hora;

V y k o u k a l Arnošt P., opat kláštera Na Slo-vanech, Praha.

V revolučních bojích v květnu 1945 padl:

Š v á b Josef Ing., Nová Ves u Podhořan n. Vlt.

Zpráva o XII. řádné valné hromadě.

Po letech odmlčení předstoupil výbor Spo-lečnosti před obec svého členstva opět na XII. řádné valné hromadě, sezvané na den 11. listo-padu 1945 do Národní kavárny v Praze I., na Národní třídě. Valná hromada, vyplněná obšírným programem, měla hladký průběh. Řídil ji úřadující místopředseda Ing. Vilém Götzl. Všechna usnesení stala se jednomyslně. Z valné hromady byl odeslán pozdravný telegram pre-sidentu republiky Dru Edvardu Benešovi. — Mimo obvyklé zprávy funkcionářů byl tento-krátě podán obšírný obraz o osudech Společno-sti za okupace a jejím programu, jakož i o vý-znamu rukopisného sporu a smyslu jeho ve světle německého tažení proti svébytnosti české kultury. Na tomto vyličení podílely se jednak referáty úř. místopředsedy Ing. V. Götzla a řed. J. Šohájka, jednak přednáška v. řed. J. Šerého. Podstatné části jejich projevů jsou níže otiště-ny. Pro omezený rozsah tohoto oběžníku ne-uvádíme obsah zpráv jednotlivých funkcionářů,

jež valnou hromadou byly vesměs jednomyslně schváleny, a odstupujícímu výboru uděleno ab-solutorium.

Výbor Společnosti pro nový správ. rok, zvolený na návrh výboru odstupujícího, má, po rozvržení funkcí v první ustavující výborové schůzi, toto složení: Předseda: univ. prof. Dr. Viktorin Voj-těch; I. místopředseda: Ing. Vilém Götzl; II. mí-stopředseda: MUDr. J. Hlávka; I. jednatel: prof. Ing. Karel Andrlík; II. jednatel: Ing. Karel Urban; pokladník: min. rada M. Schmidt; archi-vář: řed. Jindřich Šohájek; ostatní členové vý-boru: Frant. Adámek, archeolog (Brno), řed. Jindřich Pazelt; Ing. Bohumil Střemcha, vrch. řed. Jan Šerý, prof. Karel Třeska; náhradníci: Ing. Cyril Nebuška, Jiří Führer, studující, Pavel Vlach, studující; přehližitelé účtů: prokurista Václav Rezný, Ing. Lubor Skokánek.

Vzpomínková úvaha prof. Ing. K. Andrlíka „Sto let od narození prof. Dra. A. Bělohoubka“ bude otištěna na jiném místě.

Osudy České společnosti rukopisné za okupace.

(Z projevu úřadujícího místopředsedy Ing. Vil. Götzla na XII. řádné valné hromadě České společnosti rukopisné, konané dne 11. XII. 1945.)

Po uvítání přítomných a po zjištění, že řádná valná hromada byla svolána podle podmínek

stanov, věnoval Ing. V. Götzl nejprve vzpomínku členům zemřelým za války. Valné shromáždění povstáním uctilo jejich paměť. — Vzpomněl pak předsedy Společnosti, universitního profesora Dra Viktorina Vojtěcha, jemuž zdravotní

stav nedovolil, aby se valné hromady zúčastnil. Prof. Dr. Vojtěch jako zázrakem unikl smrti za náletu na Prahu dne 14. února 1945, při němž byl jeho byt úplně demolován.*) Za živé aklamace přítomných projeven souhlas s tím, aby profesoru Dru Vojtěchovi byl tlumočen pozdrav z valné hromady a dík za vykonanou vědeckou práci. — V dalším pravil Ing. Götzl:

„Dovolte, abych především v krátkosti nastínil obrysy vývoje za doby okupace a vydal počet z činnosti Společnosti za toto období. Rok 1939 přinesl Společnosti ohrožení dvojího rázu: musila samozřejmě počítat s nepřízní okupační moci, neboť Němcům se přičil každý samostatný projev svébytnosti českého kulturního života, a v jeho rámci i činnosti spolkové; v tom sdílela Společnost prostě osud národního celku; navíc přistupovala však ještě okolnost další: snad žádná česká literární památka nesetkala se s tak důsledným záparem na německé straně, nesoustředila na sebe tolik hanobících a odsuzujících odsudků německé vědy jako Rukopisy Zelenohorský a Kralodvorský — jichž studium patří do programu naší Společnosti. Z těchto důvodů byla Společnost předem určena za doby války k pasivitě, nenápadnosti; postupně došlo k naprostému utlumení její činnosti.

V prvních letech válečných se snažila Společnost přese vše pokračovati ve své tradiční práci. Podle možnosti snažila se udržovati kontakt se členstvem; byly pořádány přednášky, bylo pokračováno ve vydávání časopisu; byla doplňována knihovna. Z počátku fungovaly též pravidelné schůze a porady jejich stanovních orgánů. Byla sledována a podporována badatelská činnost jednotlivců, obírajících se zvláštními otázkami, týkajícími se našich rukopisných památek.

Významné potlačení a omezení této činnosti nastává v několikerém směru v roce 1941. V létě tohoto roku bylo předsednictvem ministerské rady zastaveno vydávání našeho časopisu „Zpráv české společnosti rukopisné“. Poslední číslo, kterým jsme mluvili k členstvu a k širší české veřejnosti, vyšlo s datem 15. března 1941 (číslo 11). Dovolte, abych v této souvislosti připamatoval, že v tomto čísle byl na prvním místě otištěn výtah z přednášky našeho člena archeologa p. Františka Adámka pod názvem „Staroslovanský Velehrad“. Celý duch tohoto památného článku, jeho obrana původnosti české a slovanské civilizace, zdůraznění starých kulturních styků s východem — to vše bylo v tak očiividném rozporu s poučkami tehdy úředně hlásanými o závislosti české vzdělanosti na Němcích, že bylo s podivem, že i toto číslo vůbec ještě vyšlo.

Zastavení „Zpráv“ nás těžce postihlo. Bylo tak ztraceno důležité pojitko s početnou obcí na-

*) Ze ssutin zříčeného domu (Resslova ulice čís. 2) byly však později zachráněny významné výsledky vědeckých prací prof. Dra V. z posledních let o stárnutí písma. Tuto radostnou zprávu oznámil prof. Dr. Vojtěch Ing. Vilému Götzlovi dopisem z 9. XI. 1945, v němž uvádí mimo jiné: „... Podivuhodným řízením osudu byly nejdůležitější doklady a všechny zápisky a zejména nejcennější kapilární analýzy zachráněny z trosk náletem zříčeného domu bez poškození, aby tak mohly sloužit pro další práce.“

šeho členstva. Na druhé straně je jasno, že dříve či později k zastavení dojit musilo. Bez újmy své linie nemohly by „Zpráv“ bývaly nadále obstáti.

Po zastavení „Zpráv“ dochází i k značnému utlumení ostatních projevů činnosti Společnosti. Byl to rok stupňované persekuce českého národa. V září přišel Heydrich. Řada zakázek umrtvuje činnost všech korporací. Výborové schůze se formálně nekonají, ale členové výboru Společnosti se přesto scházejí a správa věcí Společnosti je udržována.

Na podzim téhož roku (bylo to 3. listopadu 1941) na výstavě německé kultury v Národním museu, pronesl K. H. Frank v souvislosti s útokem na památku Františka Palackého potupná slova o našich Rukopisech, jež odsoudil jako Hankův padělek. Nebyl to první německý útok na Rukopisy za okupace. Pan ředitel Šohájek podá vám ve svém referátu přehled všech význačných projevů německých proti RKZ, které jsme za okupace zaznamenali. Já zmiňuji se o Frankově útoku v rámci této své zprávy z toho důvodu, protože zde šlo o veřejný projev osoby, jež v sobě ztělesňovala takřka všechnu vzpurnost, všechno násilí okupační moci, a že z toho vyplynula pro Společnost konkrétní hrozba. Bylo pro nás naléhavou potřebou postupovati tak, aby Společnost byla uchráněna persekuce. Nešlo snad pouze o osobní bezpečnost členů výboru; běželo o to, aby nebyla zničena existence Společnosti, aby byl zachován náš archiv a knihovna a všechny písemné památky o životě a snahách naší Společnosti. Pod tlakem těchto poměrů vyvíjelo se další živorenění Společnosti.

Dovolte, abych v kronice událostí, jež značí cestu naší Společnosti za okupace, pozastavil se u data 6. února 1942, pro nás smutně významného. Toho dne opustil naše řady čestný člen Společnosti, nezapomenutelný profesor Dr. Fr. Mareš. Odešel uprostřed hrůzovlády Heydrichovy, v době temna, osobně krutě postižen uvězněním milované dcery, malířky Milady Marešové. Vzpomínáme ho s vírou, že budoucí generace pochopí a ocení význam profesora Dra Mareše v celé jeho vpravdě buditelské velikosti.

Valná hromada, připravená na den 1. června 1942, jejíž program byl zčásti věnován uctění památky prof. Dra Mareše, nekonala se pro novou vlnu persekuce, jež se zvedla koncem května po odstranění Heydricha. Konala se pak až na podzim, v říjnu, s okleštěným programem.

Skrytě a tiše probíhá pak život Společnosti po zbývající dobu, naplněnou událostmi historické velikosti a značenou krví mučeného národa.”

Po vylíčení různých nesnází, jež Společnost musila za války překonávat a z nichž starost nikoli poslední byla péče o nenápadné uschování naší knihovny (jež několikrát přestěhoována), poděkoval předsedající všem členům, kteří obětavě pomohli. Poděkoval pak i těm pracovníkům, kteří ani v dobách nejhorších nepolevili a pokračovali ve studiu látky, jež přímo nebo nepřímo souvisí s otázkou RKZ, případně

s otázkou starobylosti slovanské kultury vůbec. Pokračoval pak doslovně:

„Dovolte nyní prosím, abych podaný retrospektivní pohled ještě doplnil několika slovy o tom, jak pohlížíme na nejbližší budoucnost naší Společnosti.

Je naším upřímným přáním, aby činnost Společnosti co nejdříve byla všestranně oživena. Velmi nám záleží na tom, aby mohlo být urychleně přikročeno k opětnému vydávání „Zpráv“, této důležité tribuny naší Společnosti. Budeme usilovat o to, aby i jinými formami spolkové činnosti se upevňoval svazek našeho členstva a byla podněcována jeho spolupráce na velkém díle.

Tím ovšem není úkol a cíl Společnosti vyčerpán. Větší a závažnější jeho díl spočívá v tom, že musíme s Rukopisy vystoupiti i na forum celého národa. Jasně si uvědomujeme tento náš úkol jako povinnost, jako mravní příkaz, jako odkaz všech předešlých generací obránců. Nebude to úkol snadný. Znovudobytí národní a státní svobody vytváří ovšem základní předpoklad pro plnění tohoto úkolu. Na prospěch přicházejí nám i některé nové okolnosti neobyčejně příznivé, na druhé straně nepříznivé a brzdivé bude působit mnohá okolnost, patřící dědictví minulosti, dědictví minulých rukopisných bojů. Dovolím si několika slovy dotknouti se obrysů této nové situace:

Mezi prospěšné činitele, upravující nám most k české veřejnosti, patří nynější volání po všestranné revisi našich závislostí na německé vědě. Již před rokem 1938 jsme mohli konstatovati, že v některých vědních oborech počínají se vyskytovat známky nové pozoruhodné orientace, a to směrem prospěšným stanovisku obránců RKZ. Vzpomeňme na příklad takřka senzačního

prohlášení již zesnulého profesora Dra Weingarta (odpůrce pravosti), jímž staročeská literatura posunuta o několik století nazpět. V duchu této revise postupovaly některé obory české vědy i za okupace. S radostí jsme za války konstatovali v nově vydaných některých dílech a publikacích, že zejména česká prehistorie a archeologie ocitá se na nových drahách.

Mohutný dech revisních snah, který v přítomných dnech vane u nás takřka ve všech oborech a který jde za přezkoumáním všech závislostí na německém myšlení, je pro naši věc neobyčejného významu.

Další mocnou vzpruhou pro naše budoucí úkoly je naděje, že snaha po prohloubení slovanské vzájemnosti i na poli vědeckém získá nám podporu a záštitu též slovanských vědců, zejména vědců ruských. Jde o kulturní záležitost — o niž musí míti zájem celý svět slovanský.

Je tu i okolnost nepříznivá. Z rukopisných bojů dochovalo se mnoho bolestných reminiscencí. Stále vrhá svůj stín vášnivost minulých zápasů stejně jako neblahé pokusy vtáhnouti toto „výsostné politikum celého národa“ na pole úzkých zájmů politického stranictví, či dokonce její zneužití dissidentskými skupinami protinárodními. To vše naší práci neusnadní.

Pamětliva škod, které vzcházely našim Rukopisům ze zápasů, do nichž zasahovalo politické stranictví, vytyčuje Společnost jako pevnou zásadu, že ve svém úsilí o rehabilitaci našich slavných památek půjde vždy jen cestou vědeckou a bude se obracet vždy jen k nadstranickým místům a institucím významu celonárodního. Vytrvale a pevně bude v tomto svém úsilí pokračovat, nedávajíc se snad mýlit neporozuměním nebo dočasnými neúspěchy, a s pevnou vírou v konečné vítězství pravdy!”

Rukopisná otázka za okupace.

(Z přehledné zprávy přednesené archivářem řed. Jindřichem Š o h á j k e m na valné hromadě České společnosti rukopisné, konané dne 11. listopadu 1945.)

Kromě své zprávy o archivu Společnosti, podané v rámci zpráv funkcionářů, věnoval přednášející též vzpomínku jednotlivým významným pracovníkům, kteří za okupace zemřeli. Celkem zemřelo na 90 členů. Pojednal pak o Pamětním spisu Společnosti a jiných rehabilitačních akcích z řad obránců a podal stručný přehled významných publikací z posledních let, majících přímo nebo nepřímo vztah k RZK. Nato přikročil k hlavnímu tematému proslou — k vyličení německé protirukopisové kampaně za okupace. Pravil:

„Dořešení rukopisného sporu přerušila roku 1938 národní pohroma. Vědecký zájem zatlačen událostmi před Mnichovem. Řítily se lavinou. Tváří v tvář hroznému národnímu neštěstí ustoupily věci rukopisného sporu pochopitelně do pozadí. Avšak jen zdánlivě. Byli to Němci, kteří nenávislným způsobem je znovu oživil — ovšem jen za tím cílem, aby národu pokořenému okupací vytkli obvinění podvodného předstírání starobylé kultury.

Němečtí historikové měli snadnou práci ukázati celému světu, jak ta „starobylá“ kultura Čechů vypadá. Opsali si prostě z německých vě-

deckých časopisů články českých vědců o padělanosti Rukopisů a obratně jich využili k propagandě proti Čechům. Činili tak ostatně vždy. Zvláště však za této války. Němci, aby dokázali své domnělé právo na země české, vyvinuli největší nápor proti Palackému. Neboť jeho dějiny, založené na pravosti Rukopisů, dokazovaly, že Čechové měli již v pradávnu vysokou kulturu a jsou zde starousedlým národem. Jsou-li Rukopisy padělané, nemá pravdu Palacký, tak hlásali Němci. Sebrali bohatý materiál dávno před Mnichovem, aby celý svět přesvědčili o naší méněcennosti a závislosti na kultuře německé.

Tak na příklad německá kniha Rösslerova před sokolským sletem skresluje husitství, tupí legionáře a náš poměr k Rusku. České velikášství se prý chtělo pochlubiti starou kulturou; vypomohli si podvrženými Rukopisy. Göring a Goebbels před Mnichovem i po něm hovoří v rozhlase o národě s padělanou minulostí a kulturou. Nikdo prý neví, odkud jsme vlastně přišli.

Knih W. Müllera „Der tschechische Weg“ (Mnichov 1939) s předmluvou Henleinovou hlásá mimo jiné, že české probuzení se zrodilo z ro-

mantismu Herderova. Smysl českých dějin a vývoj politický založený na dějinách Palackého a padělaných Hankových Rukopisech byl neblaze osudný. Moderní škola Pekařova opravuje nesprávné prý pojetí Palackého o věčném potýkání Čechů s Němci. — Kapitole o padělcích věnoval autor 30 stran. Drobnější útoky na RZK probíhají celou knihou. Autor se také děsí, že ještě dnes mnozí učenci usilují o rehabilitaci Rukopisů.

Berlínský profesor Forstreuter r. 1939 Rukopisy v Národním museu fotografoval.

Podle Moravské Orlice pravil moravský vicepresident Němec Dr. Schwabe r. 1940 (24. 3.): „Čeští dělníci a rolníci jsou vesměs ochotni k dorozumění. Je to důkaz, že pro boj Čechů s Němci nejsou předpoklady, ale že výchova je falešná. Vyvěrá z dějinného výkladu. Palackému tvořily podklad domněle pravé Rukopisy Královodvorský a Zelenohorský. Pekař je rozpoznal jako falešné. Kdyby se Čechové namáhali v poctivém úsilí poznati pravdivý průběh dějin, nesporně by více četli Pekaře než Palackého.“

Na výstavě knih v Národním museu „Na cestě k nové Evropě“ pravil dne 3. 11. 1941 K. H. Frank na adresu Čechů: „Zatím co tak velcí Němci (hr. Sternberg, Humboldt a Göthe) pracovali na sjednocení říše, pracoval Palacký pěkně v tichu za předsednictví Sternbergova — na vyloučení Čech z Říše. Onen Palacký, který pak napsal známý frankfurtský odmítavý list. Pod dovednými záminkami nechal zahynouti německý musejník, aby vedl dále jen český. Cesty takového Dobrovského, velkého Čecha a Evropana Purkyně byly opuštěny a vyskytují se temní poctivci, jako Václav Hanka, demaskovaný samou českou vědou jako padělatel, který uměle vyrobil „pradávný český hrdinný zpěv“ a položil tím základ k řadě dalšího českého dějepísálování a k politické mentalitě příštích generací.“

Na přednášce v Krakově dne 24. června 1941 „Čechy a Morava v říši“ pravil K. H. Frank: „Palacký byl zároveň nebo lépe řečeno především politikem a jeho historická práce jeví velmi silný vliv jeho politických zájmů a vysněných českých tužeb. Jeho názor na francou říši Samovu, jehož vládní sídlo klade do Čech, jeho obhajoba pravosti Královodvorského a Zelenohorského rukopisu — oba vědomé padělky Čecha Václava Hanky, které měly v rané době českých dějin zaručiti kvetoucí českou literaturu — dokazují, že ve svých výkladech se řídí politickým přáním, nikoli však historickými skutečnostmi.“

Frankfurter Zeitung z 12. března 1943 napsal: „Palacký, »otec národa«, zanechal svým dětem nebezpečné dědictví, totiž pojetí, které smysl českých dějin chtělo spatřovati v ustavičném odboji proti říši — ačkoli Čechy této říši tisíc let náležely. Oporu tohoto pojetí spatřovali Palacký a jeho vrstevníci v Hankově Královodvorském rukopise. Již to mělo rozumným Čechům přijíti na mysl, když bylo padělaní rozpoznáno a dokázáno. Přesto budova Palackého

zůstala státi, i když jí byla nejdůležitější základna odňata.“

V knize Oskara Ullricha „Der grosse Irrweg der Tschechen“ o 330 stranách z roku 1943 označil autor Palackého dějiny za německofobské, pseudovědecké dílo otce českého dějepisného mytu. Palacký věří českým kronikářům, že Čechové již od dějinného pradávna v Čechách sídlili. Toto pojetí staví Palacký na nemotorných padělcích Královodvorského a Zelenohorského rukopisu padělatele Hanky z roku 1817. V nich je hrdinský a rytířský život až do 13. století „vyšvindlován“. Palacký má smůlu, že většina kulturních památek o českém prapůvodu byla obsažena v Královodvorském rukopisu. — Podobným tónem se nesou i jiné kapitoly knihy. Zakoupiti si ji musily zvláště české úřady.

V časopise „Böhmen und Mähren“, Herderovo číslo 7/8, z roku 1944, ve stati Konrada Bittnera „Herder und die Tschechen“ se mimo jiné uvádí: „Na padělcích V. Hanky a Lindy měly podíly názory Herderovy na lidovou píseň... V bezejmenném příspěvku v „Prvotínách pěkných umění“ opakoval Hanka Herderovy názory na lidovou píseň, poukázal na ruské a jihoslovanské sbírky lidových písní a vyzval ke sbírce českých. To vše dalo podnět ke vzniku padělaných Rukopisů, které český pravěk v Herderově smyslu idealisovaly, Čechům připisovaly vysokou vzdělanost v šerém dávnověku, ba dokonce v Zelenohorském rukopise Herderův ideální obraz starých Slovanů daleko předstihovaly.“

Eduard Winter v témže časopise se ironicky podivuje, že „byla založena dokonce vlastní rukopisná společnost, která se v měsíčním časopise za pravost Rukopisů postavila. Nic neukazuje silný vliv české politické romantiky více, jako právě tato skutečnost. Český lid pro takové ideologie přinesl během staletí mnoho obětí...“

Již jen těchto několik citátů, které ovšem nepostihují vše, co Němci za okupace proti Rukopisům psali nebo pronášeli, ukazuje celou hloubku nenávislné zaujatosti.

Nebyl to útok první. Od Kopitara, reprezentanta vídeňské vědy z počátku 19. století, táhne se nepřetržitě pásmo útoků proti RKZ, ustavičně osnované Němci v Rakousku i v Německu. Tou měrou, jak v průběhu 19. století projevoval se oživující dech obou staročeských památek, inspirující úctu k minulosti a z ní odvahu i víru do budoucna — rostly i německé útoky. Avšak nikdy se tyto útoky neprojevovaly v celé nahotě tak, jako za okupace. Děly se dříve s jistou zdrželivostí, pod příkrasou důvodů jiných než těch, které byly pravou pohnutkou. „Německá věda“ byla i zde zástěrou útočnému německví. Nejděčnější úloha pro tuto „německou vědu“ nastávala pak v oněch situacích, kdy od samotných svářících se Čechů byla povyšována na rozhodce v rukopisovém sporu a učila zaostalé Čechy pravému kriticismu a světovosti.

Tentokrát Němci odhodili masku. Zřetelně ukázali, oč jim jde. Nikdy před

tím neslou s otázkou na naši sv rodem ved litickým c František o Rukopis skvrnu na předně vě A tím pr básně Ruk ní kulturu vědomí a rozvojem i Národní d buší roku době podvi jeho snah tům, komu kým nároc Vraťme květnovcl byla zvolé Libuše. T soud otvír

Němci

(Výtah z př madě České

Po celých tivních mís z říše výtí kdo zavedl níkem jsoi teprve jimi a bludnému nezbytný v děčí za sv zení. Ozval sv. Václav ani slova, v tisku.

Vědecké plošině s n hlazení, je hrozného z Obrana R

ji na dvojí:

1. Užší, l v jednotlivý leografie, fi

2. Širší Ta dosud p Čechové v byli na tak no, aby mo

Kosmas kem a cyril temné době můžeme jen výrok, že F čaroděje, k čtem u Hájí gence) kouz

tím nesloučili své útoky proti RKZ tak názorně s otázkou naší svébytnosti kulturní a s právem na naší svébytnost politickou. Před mlčícím národem vedli Němci svůj hanobící monolog s politickým cílem, který jasně odhalil profesor Dr. František Mareš památnými slovy: „Pravda o Rukopisech, prohlašovaných za padělané, a skvrnu našeho národního obrození, stala se tím předně věcí české národní cti, otázkou mravní. A tím právě také otázkou politickou. Neboť básně Rukopisů, poukazující na vysokou duchovní kulturu starých Čechů, budily v národu sebevědomí a snahy po svéprávnosti, podporované rozvytčením národního umění, jehož vrcholem bylo Národní divadlo a jeho otevření Smetanovou Libuší roku 1881. Usvědčit Rukopisy jako novodobé podvrhy, ponížít tím český národ a utlumit jeho snahy politické, na tom záleželo předně těm, komu tyto snahy překážely a kdo nad českým národem vládl.“

Vraťme se nyní v duchu do památných dnů květnových roku 1945. Ke glorifikaci vítězství byla zvolena v Národním divadle Smetanova Libuše. Tak se stalo, že zhudebněný Libušin soud otvíral nám po prvé bránu umění v osvo-

bozeném státě. Když vznešené tóny Libuše proudily do srdcí zanícených krásou této hudby i vědomím historického významu prožívané chvíle, zda si kdo uvědomil z naslouchajících příslušníků mladších generací tragičnost skutečnosti, že Rukopis Zelenohorský, jenž Smetanu k této velepisni inspiroval, byl národem odvržen jako padělek?

Před osmi lety bylo oslaveno v Moskvě okázale a krásnou výstavou jubileum 750 let staroruského bohatýrského zpěvu „Slovo o pluku Igorově“. Ruští učenci slavně uhájili vzácnou památku dávné ruské kultury před nevědeckou hyperkritikou. Kdy se dočká náš tisíciletý Rukopis Zelenohorský? Obrana snesla pro pravost RKZ bohatý průkazný materiál; provedla zevrubná přezkoumání dosavadních námitek odpůrců pravosti ve světle průkazných výsledků věd exaktních. Jde toliko o to, aby tento důkazný materiál byl vzat v úvahu i na oficiálních místech. Je nutno, aby se tak stalo. Je třeba, aby zde došlo ke spolupráci všech upřímných Čechů dobré vůle — nejen v zájmu pravdy vědecké, nýbrž i k prospěchu a cti národa a všeho Slovanstva.”

Němci o nás — my o sobě.

(Výtah z přednášky, prosloušené J. Šerým na valné hromadě České společnosti rukopisné, konané 11. XI. 1945.)

Po celých šest let slýchali jsme z autoritativních míst německých jak v protektorátu tak z říše výtky, že to byli hlavně Palacký a RZK, kdo zavedli český národ na scestí. Hlavním viníkem jsou zde padělané RZK, poněvadž prý teprve jimi byl Palacký sveden k romantickému a bludnému pojetí českých dějin. Pak následoval nezbytný důkaz, že naše novodobá existence vděčí za svůj původ podvodu. — Přišlo osvobození. Ozvalo se několik projevů pro rehabilitaci sv. Václava, Kollára a Palackého, ale o RZK ani slova, krom několika mlhavých narážek v tisku.

Vědecké přesvědčení, které se stýká na jedné plošině s nepřáteli národa, jimž šlo o jeho vyhlazení, je na pováženou. Jaká je příčina toho hrozného zjevu?

Obrana RZK nebyla dosud úplná. Rozdělil bych ji na dvojí:

1. Užší, kterou představuje práce vykonaná v jednotlivých vědních disciplínách (chemie, paleografie, filologie, historie...).

2. Širší (ideovou) možno říci sociologickou. Ta dosud provedena nebyla. Týká se výtky, že Čechové v době, do níž se klade původ RZK, byli na tak nízkém stupni kultury, že je nemožné, aby mohli býti původci těchto básní.

Kosmas srovnával pohanské Čechy s dobytkem a cyrilomethodějství přezíral. Co se v této temné době dalo s pohanskou českou kulturou, můžeme jen tušiti, srovnáme-li Kosmův stručný výrok, že Břetislav II. (1095) vyhnal ze země čaroděje, kouzelníky a hadače s podrobným výčtem u Hájka, který jmenuje (pohanská inteligence) kouzelníky, čaroděje, hadače, zaklínače,

navazače (?), ptakopravce, věštce, básníře, snů vykladače, zeměpisce (?) a krasomluvníky, jinak řečníky a přidává k tomu podrobné líčení smutečních obřadů a obyčejů. Profesor Dr. Král s důrazem upozornil, že Hájek musí býti důkladně rehabilitován a dávno před ním již Jelínek a Axamit ukázali, že archeologické nálezy potvrzují Hájka.

Bylo by třeba dokázati, že Slované — zvláště čeští — měli již v době pohanské svéráznou kulturu, datující aspoň do doby římské, která, vypuzena od dvora za germanisace přemyslovské, udržuje se na venkově ještě do 13. století (Jaroslav). Takový důkaz měl na mysli snad Pič, také Hattala a snad i Mareš. Náběhy k této ideji jsou i v pracích anonymů Bodhisatvy a Vardase, ovšem stručné, srozumitelné pouze zájemcům a tedy pro širší veřejnost bez významu. Směrnice, jakými by se taková obrana měla bráti, naznačil Kuffner ve svém spise „Věda či báhora“; není to spis vědecký, ale řada úvah a námětů ve formě feuilletonů; je to však dílo tak závažné, že předčí mnohé vědecké spisy. Dokonalé zpracování této látky zasahuje do několika vědních oborů a je nad síly jednotlivce.

Pokusím se stručně naznačiti postup vědy německé, její urputný výboj, naproti tomu chabou obranu, ústup a konečně spolupráci na straně české.

O původu Slovanů jsou tři hypotézy:

1. autochthonistická;
2. z Balkánu a z Podunají, zastávaná Šafaříkem a Pičem;
3. ze středního Ruska, hypotéza školy Niederlovy.

Pozorujte, že právě tato hypotéza je Němcům

nejvíce po chuti. Znamená ústup z Evropy na východ. Na úsvitě dějin vidíme rozšíření Slovanů od Dněpru přes celou Evropu na západ přes Alpy až po Rýn. V tomto ohromném prostoru podléhali Slované jistě různým vlivům, jiným ve východních stepích a jiným v sousedství římských provincií na západě. Charakter a zvyky byly různé, jak svědčí životopisec Karla Velikého, Eginhard, jen o malém poměrně prostoru mezi Labem a Rýnem. Křesťanství, které bylo pronikavým sociálním převratem, přivedlo Slované do dvou různých kulturních sfér: na východě do byzantské, kde přes útisk tatarský se přece mohli vzpamatovati; horší byl jejich osud na západě, kde německá říše pod záminkou šíření křesťanství vyhubila téměř všechny západní Slované. Zbyly jenom pochroumané Čechy, trosky v Lünebursku a Lužici a na jihu ujařmení Slovinci.

V 8. století je západní hranicí Slovanů čára od Lübecku na jih přes Duryňsko (kraj slovanský), Duryňský a Francký les (Saltus Vendicus, slavicus), Bodamské jezero (Lacus slavicus), východní Švýcarsy a Retské Alpy k Adrii. Že však v těchto krajích i po germanisaci, na venek representované hrady a městy, udržel se dlouho ještě venkov slovanský, plyne z toho, že ještě ve 14.—15. století venkované v Sasku, přinašející své plodiny na trh do měst, byli trestáni smrtí za slovanský hovor. Teprve v 17. století změněn trest smrti v bití a později v 18. století v citelné peněžité pokuty. V Anhaltsku teprve v 15. století zakázáno bylo u soudu projednávatí pře po slovansku (Tetzner: „Slované v Německu“). Vědomí tohoto hubení bylo však u našich předků vždy živé dávno před Kolárem. Jak svědčí na př. list Přemysla Otakara II. polskému králi před bitvou na Moravském poli a známý husitský manifest „chtějí nám udělati jako sú učinili našim v Míšni“.

Když koncem 18. století v osvícenské době nastupuje místo středověkého kronikářství historie co věda, přední historikové němečtí, Adlung, Schlözer a Gebhardi pokládají domorodost Slovanů za věc samozřejmou.

Prvý kdo proti učení o domorodosti Slovanů vystoupil, byl Thumann. Nebyl historikem, ale profesorem filosofie v Jeně. Spor se Schlözerem ukončil charakteristickým výrokem: „A kdyby to i pravda bylo, nesmí se to v zájmu prestiže německého národa hlásati.“ Výrok ten stal se heslem německé vědy a byl později ještě i jinými vědci zdůrazňován. V prvé řadě převzaly jej německé university. Ale také názor o domorodosti Slovanů byl ještě dosti dlouho, až do poloviny 19. století, význačnými německými vědci zastáván; ovšem počet jich stále se menší, zvláště když dva přední historikové Zeuss a Müllenhoff postavili vědu do služeb výbojného němečtí.

Zeuss sice vyslovil velkou pravdu, že jazyk je světloňosem v temnotách dějin, kterému třeba dáti přednost před psanými zprávami, jež mohou býti buď zkomoleny nebo úmyslně nepravdivé. To ale německé vědě nevadí; pracuje bez zna-

losti slovanštiny na území, které mělo ještě v 8. století převahou slovanské obyvatelstvo.

Zvláště výklad Tacitovy Germanie a stěhování národů jsou vděčným polem pro zneužívání hypotés. Na základě jich se tvrdí, že Evropa od Visly až k Rýnu byla před 2000 léty obydlena pouze Germány, což je totožné s nynějším pojmem Němec. Pro arijské obyvatelstvo evropské, včetně Románů, Keltů a Slovanů zavedeno nové pojmenování: místo indoevropský — indogermánský, aby se tak dokumentovala německá převaha. Od tohoto období přes sv. Říši Římskou německého národa vede pak už přímá cesta k říši Vilémově a Hitlerově... Slované se vetřeli do tohoto prostoru až v 7. století, na velmi nízkém stupni vzdělání a za své kulturní pozdvižení vděčí jen Němcům... Tato „vědecká“ politika je podpírána všemi prostředky; historie, archeologie, jazykozpyt, vše usměrněno k tomu cíli. Tato „věda“ posuzuje historické prameny dle toho jak se jí to hodí. Vysoko cení Tacita, jehož nejasné zprávy nechávají volné pole fantasi, má však chladný poměr k Ptolemeovi, protože jeho Germania má dle Grimma nápadně malé množství (skoro žádná) jmen, která by se dala vyloužit z němčiny. Protest německých biskupů proti Methodějovi (t. zv. Conversio Bagoariorum), že katechisuje na území, na které oni si činili nárok, je Němci pokládán za nespolehlivý a tendenční. Pochopíme proč. Dokazuje totiž slovanskost Bavor, Rakous i Alpských zemí ještě v 9. století; tvrdí, že byl Samo Slovan a sleduje jeho rozrod až skoro k Mojmirovčům, a Šlechta z něho vytěžil, že Pribinova Nitra byla u Ybsu na Dunaji, Kocelův Blatný hrad v Korutanech u Vrbského jezera.

Zvláště nepohodlnou je Helmoldova kronika, ježto prokazuje vysokou mravní a hospodářskou vyspělost pohanských Slovanů. Hned druhý den po obsazení Čech, 16. března 1939, byl celý náklad této kroniky na popud Pfitznerův zabaven a zničen. Prostředek tento není německé vědě nový; již roku 1820 byl spis stuttgartského profesora Dra Lindnera, dokazující, že Herodotovi Skythové byli Slované (totéž i později Kollár) na zákrok německých universit vzat z oběhu a zničen.

Dobrymi pomocníky byli této německé „vědě“ slavisté, rodem Slované, na německých universitách, především Miklosič a Jagič. Jisté že jejich vědecká práce v drobném je úctyhodná; ale duch, kterým je dílo jejich proniknuto, kryje se s německými cíli: dotvrzují slovanskou inferioritu.

Bachmann ještě uznává, že čeští Němci jsou kolonisté, ovšem ale zveličuje proti Palackému jejich význam. Bretholz jde dále. Nestačí mu Zeussův důkaz, že Bavoři jsou potomci z Čech se vystěhovavších Markomanů, tvrdí, že potomci Markomanů jsou Němci čeští, tudíž praobyvatelé Čech a Češi že jsou přistěhovaleci. Je to čirá fantazie bez dokladů, ale u Němců způsobila sensaci. Němečtí kandidáti poslanectví předčítali svým voličům stati z Bretholze a našel se i drzý redaktor z Berlína, který interviewoval presidenta Masaryka, co soudí o Bretholzově spisu.

v 8. Souběžně s historií také německá archeologie nezahálí. Předák německých archeologů, berlínský profesor Kossina (!) vydal roku 1921 spis pod titulem „Německá archeologie je v prvé řadě nacionální vědou“, k čemuž výkladu netřeba... Německé archeologii vždy záleželo na tom, aby t. zv. kultura Lužická, táhnoucí se přes Německo a východní Čechy až na Slovensko, nebyla přiřčena Slovanům. Znamenalo by to domorodost Slovanů v těchto krajích as o 2000 let dříve než uznávala dosud německá a naše glajchšaltovaná oficiální věda. Kulturu Lužickou nebylo možno přiřčeni Němcům a Slovanům přiřčena býti nesměla! Vymýšlela si tedy tato německá věda jména národů, kterým by mohla patřiti, Illyrům neb Karpo-Dakům. Poslední jméno je výmysl Kossinův, ježto žádný národ toho jména znám není. Niederle se původně snažil kulturu tu obhájití pro Slovanů, ale pak ustoupil.

Za okupace přišel z Berlína na pražskou universitu profesor Lothar Zotz. Po svém příchodu vydal v Lipsku spisek „Ist Böhmen-Mähren die Urheimat der Tschechen?“, ve které vzdává uznání české škole archeologické za šovinismu prostou spolupráci s německou vědou a zvláště si pochvaluje ústup Niederlův ve věci Lužické kultury. V tomto spisku napadl však Zotz náruživým způsobem práci Ukrajince Ivana Borkovského, zde usedlého. Borkovský, člen našeho Archeologického ústavu, vydal roku 1940 pěčí České Maticе knihu „Staroslovanská keramika ve střední Evropě“. Tato práce vrhla překvapující světlo na problém staroslovanské kultury. Borkovskému se skvěle podařil důkaz o slovanskosti Lužické kultury a o styku českých Slovanů s provinciální kulturou římskou. Názory jím projevené byly i částí české oficiální archeologie přijaty a uznány „jako průlom v dosavadních názorech a slibný počátek nového směru“. Kniha Borkovského přivedla Zotze skoro k zuřivosti; zařídil, aby byla zabavena, zničena a autoru pohroženo koncentračním táborem. Citovaný spisek Zotzův končí slovy: „Ani Čechy, ani žádná okolní země ve Střední Evropě neměly před 7. stoletím slovanského obyvatelstva, ani jako porobenou vrstvu. Nemůže býti řeči o tom, že by měli Slované čeští styky s římskou provinciální kulturou. Přišli do Čech až v 7. století ve stavu neslýchaně nízké kulturní úrovně a za vše vděčí stykům s Němci.“ Z toho plyne, jak nesmírně záleží Němcům na tom, dokázat německost českého prostoru.

Povšimněme si nyní letmo vývoje vědy slovanské. Je pochopitelné, že pozdější její rozvinutí samo je nevýhodou a že časový náskok vědy německé vedl k jejímu poručnickování nad vědci slovanskými. Poláci Majewski, Surowiecki a Rakowiecki kladou sice samostatné základy k studiu slovanského pravěku, ale netečná veřejnost slovanská nemá pro toto bádání zájmu. Vinařický u nás pracuje po 20 let na důkazech, že pod jmény Keltů a Germánů jsou u klasiků často skryti Slované. Současníci měli pro něho posměch.

Nepříznivým činitelem, zesilujícím podřízení věd německé, byla nepřiměřená hyperkritika

doby osvícenské. Zde sluší si připomenout jednostrannost, s jakou byly u nás stihány hypotézy Kollárovy (Staroitalija), ale pardonují se přímo osudná zabočení skepse osvícenské.

„Náš“ Dobner — bůhví proč užívá naše věda tohoto epitheta „náš“ pro žateckého Čechožrouta — drtí Hájkovu kroniku a Dobrovský důkazem, že Křišťan je padělek podle německého mnicha Gumpolda ze 13. století, ochuzuje náš národ o 400 let slovesné kultury. V probuzení národa nevěří, je to vědec pitvaví mrtvolu, vlastence pokládá za přepjatce. Názory jeho o slovanském pravěku charakterisuje výrok: „dvě stě zdravých chorvatských synků a děvek, stádo skotu, ovcí a sviní, to je slovanský pravěk“. — Právem si stěžuje Šafařík, že jeho odmítavý poměr ke slovanskému pravěku na dlouhá leta zabrzdil každou plodnou činnost v tom směru, ježto autoritou jeho jména se kryly všechny nepřátelské projevy. Jaké měl patriarchy Dobrovský obavy, aby Češi Němcům neukřivdili, svědčí jeho posudek o Dalimilově kronice. Pro naše dnešní zkušenosti má zvláštní příchut a zaslouží si, aby byl doslova citován:

„Nikdy nedosáhla národní nenávisť Čechů proti Němcům tak vysokého stupně, jako ji básník zde líčí. Velicí a udatní jsou rekové jeho, když Němce z vlasti vyhánějí, — malí a mdlí jsou čeští králové, když německým radům svým přisvědčují. Prudký a surový jest jeho způsob nadávání Němcům, které on za zřejmé protivníky české slávy, národa a jazyka a vesměs za původce všeho neštěstí považuje, které kdy Čechy potkalo. — Lež a vymyšleniny k pomoci běře, aby Němce ještě ve větší nenávisť v Čechách uváděl, než v jaké bez toho byli od porážky Otakarovy.“ —

Pochopíme tedy, proč byl Dobrovský za protektorátu v oficiálních projevech veleben, na rozdíl od svědců Jungmanna a Palackého, co první český vědec světového formátu, který vědomě spolupracuje s německou vědou.

Šafařík sám, opustiv učení Schlözerovo, přidržuje se Thumanna. On i Palacký jsou přívrženci učení o pozdním příchodu Slovanů. Rovněž později i Tomek, Vocel i Hanuš.

Vidíme, že přijímání hledisk německé vědy není jen znakem doby osvícenské, udržuje se i za éry buditelů a zesíleně opět propuká po dohasnutí romantismu. V předmluvě ke knize „Západní Slované v pravěku“ vysvětluje Šembera zčásti příčiny tohoto zjevu takto: „Slovanskí učenci se obávají, aby nebyli pokládáni za šovény, chtějí býti korektní, chrání se výtky velikášství.“ — Tyto ohledy zatěžovaly českou vědu až do doby přítomné; nebyla jich prosta ani tak silná individualita jako Josef Pekař — jak níže uvidíme.

Proti jednotně usměrněnému nástupu vědy německé pracují autochtonisté roztržštěné, bez jednotného plánu, každý na svůj vrub, bez zřetele k pracím druhých.

Smutně příznačné pro naše poměry bylo, že popravu českých autochtonistů ponechali Němci

s klidem české vědě oficiální. Mohli se na ni úplně spolehnouti, činila se jen což. Schráníl, Novotný i jiní dovedli se důkladně „vypořádati“ s těmito jedinci, stojícími mimo uznaný cech.

Zvláštním zjevem je Pekař. — Obhájil nám sice proti Dobrovskému Kristiana, ale napsal také Žizku - lapku. — Nedávno vydaná korespondence Pekař—Goll vrhla podivné světlo na zakladatele novočeské školy historické. V té korespondenci je list, kde Pekař odsuzuje Palackého nejen co špatného vědce, ale praví o něm dokonce: „To není velký člověk“. — Pozoruhodný je dopis Pekařův z 11. 9. 1900 z Jindřichova Hradce; týká se Dra. Slavíka, kterého Novotný uvádí v řadě pranýřovaných autochtonistů. Pekař v tom dopise napsal: „Dr. Slavík, to je také historik ochotník, 13 let věnoval studiu (řekl bych nešťastné myšlence) výkladu Ptolemeovy Germanie — tvrdí, že je nyní hotov a s výsledkem cele spokojen. Vykládal mi metodu své práce — a to nebylo špatné; dá-li se z věci něco udělat, jde to, tuším, jen tak, jak to udělal Slavík. — A pak začal mluvit o rozdílu mezi Bohemii franckou a pozdější a pomyslete si: tvrdil vše to, co jsem letos našel při cvičeních seminárních, že tažení proti Avarům r. 791 nešlo dnešními Čechami, že ti Boemani jsou jinde. Ale co je zajímavějšího: ukazoval mi, že i výprava z r. 805 nešla do Čech k Ohři, ale do Durynska ke Geře, na Geře že je Kamberg dosud, krátce vše, co jsem tušil a co jsem hledal. Můžete si pomyslet, jak jsme se výborně bavili. Ostatní myšlenky Slavíkovy o našich nejstarších dějinách jsou již smělejší, ale neobyčejně originální. Rozeznává Bohemii a Čechy; má za to, že Boemani z Durynska ustoupili do centra Čech a zde založili — slovanští Varjagové — znenáhla stát (viz stopy u Hájka, Schránílův nález durynských hrobů od Ohře k Čelakovcům)”.

Takto posuzuje Pekař Novotným „vypořádaného“ Slavíka. Nejpozoruhodnější na věci je, že Pekař tyto své objevy — shodné se Slavíkovými — nedal české vědě použití a že se omezil jen na cvičení seminární. Vyhýbal se konfliktu s německou vědou?

Popsaný stav české vědy je nám do jisté míry klíčem k pochopení poměrů, z nichž vzešlo na konec zavržení RZK jako padělků od samotných Čechů.

Od rukopisového boje dělí nás nyní zhruba šedesát let. Tento časový odstup dovoluje nám, abychom s klidem a objektivností vzdáleného pozorovatele měřili a posoudili nikoli snad osobnosti tohoto dramatu, nýbrž síly, jež byly pravděpodobnou příčinou jejich konání. Je jisto, že v osmdesátých letech minulého století došlo ke kumulaci několika sil, jichž výsledkem bylo flagelantské odsouzení bez řádných důkazů. Je pravda, že tu šlo též o boj generační. Dohasla velká epocha buditelská, vydávši své nejlepší plody. Nová generace kriticky zírала na činy a úsudky otců. Ale criticism této generace byl zesílen až k negaci další silou. Tato síla pramenila z nové orientace evropského

myšlení. Kyvadlo, měřící odvěkou polaritu lidského ducha, vyšinulo se v osmdesátých letech směrem negujícím téměř vše, co bylo nosnou silou období probuzeneckého; únava z historismu vedla k vysmívavé skepsi vůči tradici vůbec. Je to doba velkých úspěchů naturalismu.

Nastal souběh sil, slévajících se v jeden proud, které v kumulativním účinu obrátily se proti RZK. Dnes vidíme, že v tomto boji rozhodující úlohu mělo stanovisko české prehistorie a archeologie, jež přijetím německého pojetí odňaly RZK pravděpodobnost potřebného kulturního rámce pro dobu jejich vzniku (vzniku básní, nikoli jich napsání). Myslicí hlavy na straně odpůrců musel vydražďovat k útoku do očí bijící rozpor, jevící se v tom, že pro Čechy v době 7. až 12. století byl oficiální vědou připouštěn tak nízký stupeň kultury, že RZK z toho důvodu — jaksi à priori — se jevily padělkem.

Dnes je ovšem situace jiná. Ne pouze vzhledem k výsledkům, jichž dosáhla svými pracemi nová obrana. Jsou to vědci naprosto nezúčastnění na rukopisovém sporu, kteří vytvářejí a razí nové pojmání českého pravěku a rané historie. Z mlh začíná se rýsovat obrys rámce, který dosud RZK chyběl. Byla zde citována epochální práce Ivana Borkovského, dokazující slovanskost lužické kultury. Jsou další významní pracovníci čeští, kteří nastupují nové cesty; námátkou bud' teč uvedena jména Böhm a Filip. Že i v oboru filologie slibuje revise úspěch, je vidno z objevů Weingartových, který posunuje stáří literární češtiny o 400 let zpět.

Předpoklady pro obrat zde tedy jsou. Nikdy nebylo vhodnější příležitosti. Německo je rozdraceno a doufejme, že i jeho vědecká lžireputace podlomena. Nezastavil-li se národ před pronikavými změnami v oboru sociálním a hospodářským, nemůže váhat před reputací několika vědců.

Ke konci rukopisového boje v letech osmdesátých padlo heslo: spor nerozhodne věda česká, ten může rozhodnout pouze věda německá. Nelze dnes říci co tím bylo míněno — zda zaujatost českých vědců nebo jejich vědecká nedostatečnost, nebo snad obojí. — Ten spor má být dořešen především zde, na domácí půdě. Třeba však očekávat neshodnosti z toho důvodu, že spor je zatížen nedůtklivostí osobně prestižními. Proto pocítujeme potřebu nestranného fora, pojímajícího celou materii sporu s porozuměním, bez zátěže ohledů i záští vyrostlých u nás. Takovým forem nebude dnes ani Berlín, ani Vídeň — ale mohl by jím býti Slovanský ústav v Moskvě. Bude snad míti zájem na tom, aby přezkoumal práci těch ruských vědců, kteří za carského režimu pomáhali německé vědě potíratí RZK (Lamanskij, Pypin). Jistě se také dostane pozornosti dávno zapomenuté obraně velkého Někrasova.

Rehabilitace našich RZK mohla by býti východiskem k rehabilitaci celého slovanského pravěku.

České společnosti rukopisné

Sto let od narození prof. Dra h. c. Antonína Bělohoubka.

B, 87

(Na valné hromadě České společnosti rukopisné, konané dne 11. listopadu 1945, přednesl jednatel prof. Ing. Karel Andrlík.)*

Do posledních dnů nacistické okupace, do dnů kdy již červánky nové éry byly na obzoru, připadlo jubileum pro nás nad jiné význačnější: sté výročí narozenin znamenitého českého chemika, profesora české techniky, doktora honoris causa Ant. Bělohoubka, muže, který i v otázce pravosti Rukopisu Kralodvorského neváhal položit celou váhu svojí vědecké práce na stranu obrany. Způsobem, který u dnešního chemika vzbuzuje obdiv a úctu, obhájil pravost Rukopisu Královédvorského zejména proti vědě německé.

Dne 28. dubna 1945 bylo tomu sto let, co se v Jeřicích u Hořic narodil Antonín Bělohoubek. Jeho otec byl správcem knížecího velkostatku, později berním v Nové Pace, kde Antonín Bělohoubek počal chodit do obecné školy. Po otcově smrti se rodina přestěhovala do Prahy. Zde Bělohoubek záhy poznal tíhu chudoby a živoření. V nejskrovnějších poměrech vystudoval německou reálku v Mikulandské ulici a věnoval se na tehdejší německé polytechnice studiu přírodních věd, zejména chemie a mikroskopie. Vysokoškolskou kariéru započal r. 1870; když r. 1876 byla technika rozdělena na ústav německý a český, přešel na techniku českou, kde, skoro bez honoráře, byl nucen starat se o živobytí vyučováním na škole průmyslové a na obchodní akademii. Teprve po zavedení nových předmětů, totiž chemie kvasné a technické mikroskopie, byl jmenován r. 1877 honorovaným docentem, r. 1880 mimořádným a r. 1888 řádným profesorem české techniky; byl čtyřikrát volen děkanem chemického oddělení a r. 1894/95 rektorem techniky. R. 1898 přijal Bělohoubek místo přednosti chemického oddělení patentního ústavu ve Vídni, odkud r. 1906 odchází zpět do Prahy, aby zde právě na Štědrý den r. 1910 ukončil svoji pozemskou pouť.

Stých narozenin Antonína Bělohoubka nemohlo býti v době národní poroby vzpomenuto takovým způsobem, jakého by si byl tento geniální český chemik a bojovník za vědeckou pravdu zasloužil. Přesto podařilo se redakci „Chemického obzoru“, časopisu vydávaného Spolkem českých inženýrů, vzdát ve 4. čísle 20. ročníku tohoto časopisu památce Bělohoub-

kově důstojný hold. Kromě výstižného vylíčení celkového odborného významu Bělohoubkova najdeme v tomto čísle i některé podrobnosti, jež dosud známy nebyly. Z nich seznáváme kromě velikosti Antonína Bělohoubka jako vědce i krásu a ušlechtilost jeho zjevu lidského.

Těžiště významu Bělohoubkova pro českou chemii je v oboru chemie kvasné. Zde razil průkopnický novou cestu, zasloužil se o výchovu dorostu, byl z prvních, kdo v tomto vědním oboru navazoval styk s cizinou. Úzký přátelský svazek spojoval ho se slavným dánským badatelem Emilem Christianem Hansenem. Byl to Hansen, jenž podle vzpomínky, dochované ředitelem Nyderlem (viz příspěvek Ing. Josefa Štastného v cit. čísle „Chemického Obzoru“), označil jako pružinu Bělohoubkovy práce vědecké i učitelské především lásku k vlasti. Tak cizinec, Dán, rozpoznal onu sílu, jež tolik charakterizuje naše buditelské generace: ušlechtilé usilování, aby úspěch osobní byl úspěchem celku, aby byl vykázán jako přínos v aktivech národní pospolitosti ke cti českého jména.

Mezi 130 vědeckými pracemi, kterými prof. Bělohoubek obohatil naši odbornou chemickou literaturu, nacházíme na čelném místě „Zprávu o mikroskopickém a mikrochemickém zkoumání Rukopisu Královédvorského“, která nás obhájce nejvíce zajímá. V této příležitostně vzpomínce nelze zhodnotit odbornicky výsledky Bělohoubkových nálezů; stačí však, když připomeneme, že tato práce je základním kamenem, k níž se obrana Rukopisu Královédvorského stále vrací, že tato práce nebyla dosud žádným jiným chemikem vyvrácena, naopak, novodobým zkoušením chemickým byla znovu potvrzena.

Také prof. Bělohoubek, podobně jako prof. Vojtěch, přistupoval ke zkoumání Rukopisu Královédvorského s „velkou skepsí“, jak bylo v poznámkách v jeho pozůstalosti nalezeno. — Za to, že vynesl rozsudek naprosto rozhodující pro pravost Rukopisu Královédvorského, stal se terčem nevybíravých útoků nejen se strany vědy české, ale i německé. Bělohoubek byl zesměšňován a jeho vědecky správný posudek zlehčován, bohudík jen od filologů, jimž také trefně odpověděl. Není divu, že znechucen těmito nepěknými poměry v tehdejší české vědě, odmítl pokračovati ve zkoumání dalších staročeských rukopisů, zajisté jen ke škodě české vědy.

Zhruba šedesát let dělí nás již od doby, kdy

* Dodatečně uveřejňujeme tuto vzpomínku, kterou pro nedostatek místa nebylo možno otisknouti v Oběžníku z 1. února t. r.

prof. Bělohoubek zahájil své památné zkoušky Rukopisu Královédvorského. Jak pronikavého rozvoje doznala za uplynulých šedesát let chemie a vědy jí příbuzné! Jestliže pak dnešní chemik, mající po ruce možnosti, přístroje a pracovní metody v době Bělohoubkově netušené, nenachází chyby na Bělohoubkově postupu a s respektem obdivuje se jeho práci, uvědomme si, jak znamenité je to vysvědčení pro důmysl Bělohoubkův, jeho seriosnost vědeckou a zejména pro průkaznost výsledků, k nimž dospěl.

FRANTIŠEK ADÁMEK:

O původu, osvětě starých Slovanů a RZK.

Objevením RKZ na počátku minulého století vstoupil na kolbiště vědeckých zápasů o smysl dávnověku a kultury starých Slovanů rozhodující činitel. Už v dobách Dobrovského, Jungmanna, Šafaříka a Palackého bylo zřejmo, že se starobylostí RKZ vítězí anebo padá důležitý doklad staré, původní československé vzdělanosti v dávné pohanské minulosti i na úsvitě křesťanských dějin našeho národa.

Od doby objevení RKZ, v nichž podle odpůrců jejich starobylosti jsou vtěleny vědecké názory obrozenské na život a osvětu starých Slovanů a vůbec duchovní proudy té doby, podávalo poznání dávnověku a osvěty národa slovanského během svého víc než stoletého vývoje ve výsledných závěrech obraz mnohdy podstatně odlišný, od sklonku minulého věku ostře vyhraněný proti vědeckému odkazu buditelů. Srovnáme-li vývoj této vědecké práce od konce 18. století s duchovní, uměleckou i archeologickou stránkou RKZ, přesvědčíme se, že v jednotlivých úsecích vývoje nebyl nikdy svět RKZ vysvětlen úplně, protože na některá jich svědectví nebylo vždy uspokojivého vědeckého objasnění a pochopení. Vědečtí pracovníci zdejší i cizí vytvářeli dále svůj poměr k RKZ a jejich starobylosti mnohdy pod zásadním vlivem těch pramenů, které v jejich době stály z různých důvodů ve vědecké práci v popředí.

Už několik desetiletí před objevením RKZ vykrystalisovala dvě protichůdná základní pojetí původu a osvěty starých Slovanů. Tvůrcem Slovanům zásadně nepřátelského učení byl profesor akademie v Lüneburgu Gebhardi, který koncem 18. století podal o životě, povaze a osvětě starých Slovanů klamný a příšerný obraz. V jeho podivných vývodech je plno podstatných rozporů. Podle Gebhardiho byli Slované národem bez státního a vůbec vládního zřízení, žili hlavně z lupy, a rolnictví provozovali jen jako vedlejší zaměstnání. Byli lidem surovým, nečistým, zvrhlým; hověli jen požitkům a svým chtíčům. Války, které vedli, směřovaly jen ke kořistění, bojovali zákeřně a není možné o nich říci, že byli udatní. Ačkoliv lupem a obchodem získali krásné výrobky, zůstal jejich vkus špatným a malým.

Do podobných závěrů zabředl také významný německý badatel A. L. Schläzer ohledně

Končím tuto prostou vzpomínku na vynikajícího syna národa, k jehož odkazu se my, obránci staročeských památek, budeme stále vracet, srdečným díkem všem těm, kdož ještě za doby nesvobody připravili vydání krásného slavnostního čísla „Chemického obzoru“, jímž památka Bělohoubkova byla vhodně uctěna; zejména pak pánům Dru Františku Hruškovi a Ing. Josefu Šťastnému, jejichž podnětnosti hlavně vděčíme za výstižné zhodnocení významu tohoto velkého Čecha.

některých kmenů Slovanů ruských. Podle K. Zeusse a K. Müllenhofa přitáhli barbarští Slované, netvořící politické celky, rozdrobení a bez znalosti pojmu vládní moci, do střední Evropy teprve jako otroci Avarů, narážejíce všude ještě na zbytky Germánů.

Rada dalších německých badatelů snaží se o konstrukci podobného obrazu Slovanů, jako národa nekulturního, pozdně příšlého, zaostalého; tak na př. J. L. Parrot, K. W. Rauner, Wirchow, G. Buschan, G. Kossina a j.

Obratným tvůrcem učení, že Němci v Čechách a na Moravě nejsou přistěhovalci v době tak zvané kolonisace od 12. stol. po Kr., nýbrž prastarý, předslovanský a přirozeně panský národ, byl B. Bretholz. Bez dokladů tvrdil, že Slované přistěhovali se do Čech a na Moravu až někdy v 6.—8. stol. po Kr., Němci však že se udrželi vedli nich jako zvláštní a početný národ, jehož členové na rozdíl od Slovanů byli lidmi svobodnými se starým právem sebeurčení. Podle Bretholze RKZ svedly na scestí všechny dosavadní práce o našich dějinách, zejména celé dílo Palackého stalo se jejich obětí a pod vlivem Palackého je pak vědecké poznání českých dějin zbudováno už na lži a klamu.

Od Bretholze až k archeologovi Zotzovi, působícímu zde za okupace, je patrné nepřetržitě úsilí německé vědy dáti materiál německé politice v protičeském boji. Schwarz, jenž tvrdil, že Slované přišli do Čech pod avarským pánstvím teprve koncem 6. století, Helbok, Schneeweis, Gierach, to jsou jména vědců, provozujících vědu ad usum politiky. Gierach bez rozpaků vykládal slovanské názvy řek Vltava, Labe, Mže, Úhlava, Ohře, Morava, Svratka, Svitava z germánštiny. — Franz, profesor pražské, později lipské university, rozhodl, aby archeologické nálezy, které by vlastní národnosti (t. j. německé) byly škodlivé, byly v daném okamžiku zamlčovány bez ohledu na vědeckou objektivitu.

Toto učení bylo důležitým prostředkem boje za porobení našich zemí; mělo duchovně připravit a ospravedlnit nárok „Herrenvolku“ na tento prostor. Od katedry docenta K. Bittnera, který hlásal, že „sudetský prostor“ je germánské „prasídlo“ a východní Evropa „osidlovací prostor Němců“, byl jen nepatrný krůček k odpor-

nému představiteli tohoto „Herrenvolku“ K. H. Frankovi, podle něhož „přistěhovalectví Slovanů do českého kotle nastalo hlavně v 7. století v malých skupinách a od té doby „celý život, všechna kultura a všechny civilizační prvky těchto Slovanů jsou určovány převahou německo-germánského středu“.

V malém táboře cizích badatelů, kteří pracovali v oboru slovanských dějin bez zaujatosti, sluší uvést na př. Galettiho (byl vrstevníkem Gebhardiho), který posuzoval staré Slované velmi příznivě a v jejich povaze nalézal mnoho dobrých rysů. Významným tvůrcem učení o celkové mírné povaze starých Slovanů byl zejména Herder. — Herder se domníval, že dávní Slované nebyli nikdy výbojným národem vojáků a dobrodruhů, nýbrž že zemi Němci opuštěnou osadili na západě a ve střední Evropě tiše, bez bojů a jen za tím účelem, aby opuštěné kraje vzdělávali rolnicky, neboť orbu přímo milovali. Na Slované vidí Herder jen dobré stránky a věří v jejich šťastnou budoucnost.

Idealistické představě Herderově o starých Slovánech přimyká se v celkové své výslednici též učení o mírumilovném nevybojném národě „holubičím“, jak je formulovali buditelé, zejména Kollár, do jisté míry pak také Šafařík a Palacký. Nejkrasněji vyhroutil toto učení o holubičím národě Kollár. P. J. Šafařík, vytvářeje nové, hluboce vědecké pojetí původu národa slovanského, jeho vývoje a osvěty, prokázal jasně evropskou starobylost Slovanů a předvedl je jako „rovnocenný protějšek ostatních národů evropských“.

Obrozený obraz života starých Slovanů šířeji zdůvodnil otec národa František Palacký ve svých proslulých Dějinách. K Šafaříkovi a Palackému řadí se čestně zakladatel naší vědecké archeologie J. E. Vocel. Další vědecky významnou osobností obrození je zapomínaný F. L. Čelakovský.

Šafařík, Palacký a Vocel vytvořili celkově shodné pojetí původu Slovanů a jejich osvěty, jen v některých vývodech se od sebe liší. Společné jim je v duchu buditelského nazírání pojetí starých Slovanů jako lidu pokojného, spravujícího se demokraticky, lnoucího ke svobodě. Tento názor byl podepřen četnými doklady, vytěženými vědeckou prací. Byl to však přesto názor jednostranný. Obrození badatelé pravdivě zachytili některé základní rysy života a osvěty starých Slovanů — v celkovém výsledném závěru však, který vyústil ve víru ve vrozenou mírumilovnost a krotkost „národa holubičího“, vytvořili m y t h u s.

Položme si nyní důležitou otázku: V jakém souladu je buditelský obraz o starých Slovánech s oním obrazem, který se podává z básní RZ a RK? Tato otázka je významná vzhledem k tomu, že v bojích o RZK bylo před šedesáti lety postaveno mínění, že z obou Rukopisů ožívají se „hesla novověkého humanismu a romantismu herderovského“, že Češi jsou v nich líčeni „jako národ holubičí a mírumilovný“.

Tyto názory odpůrců nejsou správné, závěry

z nich činěné jsou vratké. Prokazují, že odpůrci nacházeli v RZK jen to, co vidět chtěli, pomíjeli pak to, co se jejich předem pojaté tendenci nehodilo.

Pravda je taková, že v RK najdeme vedle projevů citovosti a něhy současně i místa svědčící o divoké bojovnosti a válečné surovosti.

Voje „udatného lva“, „silného Záboje“ „soptajú krutosť“; „ránu na ránu soptichu krutú krutosť“ a „hnachu lúto po vrazech“; „srážechu je i stúpachu koni“, kteří nesou za nimi „krutosť“ až k šedým horám, kde „dobúři“ „pomsta“ Zábojových vojsk, vracejících se pak „vyhubit všě kráľevo“. „Hrabivé meče“, „vojivného Vlaslava“, valící se „dým po dědinách“, Kruvoj „zdieše hoře v dědinách ohněm i mečem“, „rozpálená krutosť“ Čestmírových vojů, „lúté boje“, v nichž júnoše „braniú mocnú rozráže vrahov shluky“, junioša „rozrazi mlatem Zbyhoněvi hlavu“ i „všě v hradě pobi“, drtivá hrůza bitev... toto všechno je, nebo má být obraz národa „krotkého jako holubice?“ To je, nebo podle odpůrců starobylosti R-ů musí být plod obrozeného humanismu romantického? To je ten nový umělý mythus, staroslovanská idyla, která odpovídala citové náladě doby obrozené?

Srovnáním RKZ s podstatou naší obrozené vědy vysvítá jasně, že s jejím pramenným ověřením jednotlivých rysů života, osvěty a povahy starých Slovanů se RKZ sice kryjí, v celkových výsledných závěrech však nevyrůstají z tehdejších vědeckých poměrů. Duchovní stavba RKZ jde v celkovém obrazu nejen mimo ně, nýbrž přímo proti nim. Nemohou tedy RKZ být plodem, ani obrazem obrozené vědy o životě starých Slovanů.

RZK jsou však ve shodě s tím, co o povaze starých Slovanů víme dnes. Stupeň dnešního našeho vědění byl dosažen po velkém časovém odstupu od doby nálezu a po značných vývojových oklikách, kterými se cesta vědeckého poznání ubírala.

Do ideálních kollárovských představ o nevybojných a demokratických starých Slovánech, převzatých a zastávaných též některými pozdějšími skupinami autochthonistů, učinil průlom prof. I. M. Soběstianskij. Postavil se ostře proti „sentimentálnímu“ a „poetickému“ obrazu dávných slovanských dějin, jak jej vytvořili zejména Šafařík, Kollár, Vocel i Herder. Učení o nevybojném národě slovanském, o rozdílech germanismu a slavismu je umělý výtvar. Ve skutečnosti Slované nežili v „sociální idyle“, byli národ výbojný, podnikavý a ukrutný, vládlo u nich otroctví a jejich staré dějiny shodují se s minulostí všech národů, vyvíjejících se ze stavu divošského Teprve křesťanství zjemnilo hrubé mravy slovanské.

Soběstianskij měl v mnohém pravdu. Ukázal na základě historických dokladů, že staří Slované byli divoce ukrutní a sveřepí. Jeho kritika zabočila však — ve srovnání s pojetím jím kritizovaným — v krajnost opačnou. Soběstianskij

nevzal v úvahu ony vlastnosti — rovněž doložené historickými zprávami — jež vyznačovaly staré Slovanů též jako lid vlídný, vřelého dobrého citu, srdečné pohostinnosti, počestnosti, spravedlivosti, milující nade vše svobodu, vlast, jazyk, zpěv a hudbu. Proto výsledný závěr, k němuž Soběstianskij dospěl, je opět jednostranný.

Horším zabočením než byla jednostrannost Soběstianského stalo se však učení o méněcennosti a tvořivé neschopnosti starých Slovanů, národa bez dávnověku. To vybuchlo v několik odrůd. Zcela zvláštní a přímo hrůzné pojetí původu, vývoje a kultury Slovanů podal známý prof. J. Peisker. Podle jeho vývodů je Slovan produkt bařinné své kolébky o malém rozsahu, která se rozkládala jižně od Pripeti, kde z bezedných bažin vyčnívající nepatrné výspy byly obydlitelné. Jejich obyvatelé byli si cizí navzájem, odtud ono slovanské bezestátí. Chyběl zde i pojem národa. Zde Slované neznali ani rolnictví ani chovu dobytka, nebylo zde místa pro pole, ani pro bojiště a odtud pramení slovanská nicotnost válečnická. Zdejší Slovan úpěl pod surovou nadvládou strašného severského Vikinga a z jihu pronikajícího Turka. Mohl ujít zkáze jen ponořením pod vodu, kde dýchaje trtínou, nájezdníka oklamal. Bylo to jen „ubohé, pod lidskou důstojnost ponížené amfibium“. Odvěká poroba germánsko-turecká zhněla už v zárodku povahu slovanskou, takže Slovan představuje se jako tvor nízkých pudů, lstivý, neukázněný, živořící bez vlastní kultury, pro jejíž vznik nebylo předpokladů ani příčin. Staří Slované vůbec jsou zplozeninou ztročeného, bezkulturního živlu slovanského, krutých Turkotatarů a Germánů. Všechny lepší rysy ducha jsou plodem této cizí krve. Potomci Germánů a Turkotatarů jsou prý na př. velkomoravský Svatoptuk, Přemysl, Dervan a t. d. — U takových Slovanů ovšem ruský Igor a naše RKZ nevznikly a je proto přirozené, že Peisker chrlí na RKZ oheň a síru. Není spokojen ani s vědeckou školou, která vymýtila ducha R z historiografie, provedla odklon od vědy Palackého a tvrdila, že nevidí žádnou vysokou kulturu staroslovanskou. Rukopisy „padly prý pouze formálně, ale obsah jejich dosud straší v srdcích našich a zápas o ně bude ještě úpornější, ježto půjde do živého...“ Ovšem že jde do živého, o tom nás přesvědčili na všechny časy Bretholz s K. H. Frankem! Mezi světem RKZ a světem Peiskerovým zeje nepřeklenutelná propast.

Proti vývodům Peiskerovým postavil se rozhodně L. Niederle, který ve svých dílech podal na svou dobu vyčerpávající souhrn všech vědomostí o dávnověku Slovanů a jejich kultuře.

Niederle ukázal, že když se Slované rozšířili v době po Kr. do svých historických sídel, vyznačovali se vlastnostmi všech barbarů, t. j. hrubostí mravů, bojovností, mstivostí a krutostí proti nepřátelům, neznali zachovávat smluv; šlo-li o porážení nepřítelů, o shození jha otrockého, bili se statečně a raději obětovali život, než aby se poddali. V míru žili klidně ve společném životě velkých rodin a tu zase vynikaly jiné stránky jejich povahy: pohostinství, úcta

děti k rodičům, starost o rodiče, o chudé, počestnost žen, pracovitost a láska k domovu. Byli povahy měkké, myslí otevřené, milovali hudbu, zpěv a tanec, byli plni lásky k bližnímu, k svobodě, sociální rovnosti, spravedlnosti.

Niederle vystihl povahu slovanskou v celé její šíři a složitosti, doklady spravedlivě posoudil. Na jedné straně rýsuje se nám měkká povaha starých Slovanů s dobrými vlastnostmi (kultura srdce a citu), které podávali Šafařík s Palackým a Vocelem, na druhé straně vystává bojovnost, hrubost, krutost a mstivost staroslovanských bojovníků a teprve sloučení všech poznatků splývá v ucelený a historicky pravdivý závěr.

Teprve s Niederlovým obrazem života a povahy starých Slovanů souhlasí (a je to po prvé ve vývoji naší vědy) RKZ.

Skutečnost, že názor na povahu starých Slovanů, jaký měla doba obrozenská, je v nesouladu s obrazem, jaký vyplývá z obsahu RZK, ukazuje, že Rukopisy nemohou být plodem ducha této doby; tato skutečnost sama je příspěvkem k důkazům o pravosti.

Ještě jiné srovnání řadí se k důkazům pravosti. Je to srovnání stavu archeologické vědy s počátkem 19. století s archeologicko-praehistorickou podstatou RZK. Stav archeologického vědění v první polovině 19. století je reprezentován význačnou osobností Vocelovou. Na svou dobu průkopnický vynikající byla Vocelova znalost a pochopení pravěkých nálezů českých. Po stránce archeologicko-prehistorické dosáhl Vocel opravdu evropské úrovně a významu. Přirozeně, že Vocelovy vývoody jsou v mnohém vázány malým množstvím tehdy známých „pohanských starožitností“ a celkovým stavem bádání, v němž nemohlo být ještě jistoty v posuzování časové posloupnosti a vzájemné závislosti jednotlivých údobí českého pravěku a nálezů. Na př. kameně zbraně staré 4—5000 let považoval Vocel za zbraně starých Čechů z údobí R-ů. Také slavná spona od Želenic z prvního tisíciletí př. Kr. podle Vocela pochází z věku, za něhož v Čechách Slované obývali (po r. 450 po Kr.).

Dnes teprve, na základě archeologického vědění přítomné doby, postřehujeme zplna všechna úskalí, na nichž by byl nevyhnutelně ztroskotat každý padělatel a to i za předpokladu, že by mu byly k dispozici vědomosti, k nimž Vocel dospěl během desítek let po nálezů RZK.

Uvědomme si, že v RZK je jejich archeologicko-praehistorická podstata naprosto přesně určena a rozlišena a že odpovídá v základě teprve dnešnímu podání a osvětlení archeologie všeobecné a slovanské. Se stavem archeologického bádání na počátku 19. století jsou však RZK v příkrém rozporu a rozbor RZK po stránce archeologicko-praehistorické vede k přímému důkazu jejich starobylosti a dobové věrnosti. Po této stránce vyrůstají RZK jedině ze starožitností slovanských z údobí, do nichž se jednotlivé básně historicky hlásí a které je podrobněji známo teprve na podkladě výzkumů z posledního desetiletí.

Naše vědomosti o kultuře starých pohanských Slovanů opírají se v rozhodující míře dosud především o výzkumy hrobů žárových a kostrových. Nemáme u nás však prozkoumáno ani jedině staroslovanské sídliště tak, aby vznikl ucelený obraz a také hrobový materiál je poznán celkem zlomkovitě. Zde po mém soudu pramení učení o mizivé hmotné kultuře staroslovanské. Z celkových výzkumů však dnes už víme, že tato „chudoba“ nebývá důsledkem skutečné všeobecné chudoby kulturní, nýbrž že je pravidelně závislá na duchovních, společenských a náboženských rádech své doby. Podobným „chudobným“ dojmem působí na příklad hroby z lužického údobí lidu popelnicových polí, ač bezpečně víme, že tento lid byl kulturně po všech stránkách jedním z nejbohatších národních celků, které vůbec u nás sídly. Úprava hrobů a milodarů je zde zřetelně podmíněna náboženským řádem.

Ve starobylých RKZ vystává korunní svědek vysoké staroslovanské osvěty, nepřevzaté od Germánů a podstatně neovlivněné ještě odlišnou kulturou germánskou. Původní slovanství českých zemí je dnes nezvratitelnou historickou skutečností, opřenou významně také o archeologický materiál. Po této stránce je duchovní stavba RZ a nejstarších částí RK historicky věrná. Vyspělá původní osvěta pohanských Slovanů českých předpokládá dále souvislý, časově delší vývoj za trvání fyzické i duchovní svobody. Takovou osvětu mohl vytvořit pouze národ původní, pevně usazený na půdě, schopný utvořit širší osobité jednotky a žijící svobodně.

Je tedy přirozené, že svědectví starobylých RKZ rozmetává do základů smělou stavbu všech pseudofaktů germánské panovačné vědy a pavědy. Právě pro to svědectví původní slovanství českých zemí a vysoké osvěty starých Slovanů českých staly se RKZ solí v očích významným představitelům vědeckého a politického světa německého. Surová nenávisť a posměch Němců vůči R vyprýštily však také z poznání vynikající role, kterou hrály R ve slovanském obrození. Vždyť objevem RKZ byly podle K. H. Franka položeny základy nejen k „radě dalšího českého dějepísálování“, nýbrž i k „politické mentalitě příštích generací“. V době naší poroby rozvinuli Němci již dříve důkladně připravený, široko založený a mocí tvrdě zdůrazňovaný boj na zničení duchovní síly RKZ a na nich vybudovaného díla F. Palackého. Nebylo německé práce o českých otázkách, ani oslavné řeči, v nichž by neútočili na Palackého smysl českých dějin, podložený důkazy R-ů. Už v roce 1938 v několika vysíláních útočil německý rozhlas na „padělané“ RKZ, neopomněl zdůraznit, že naše kultura je vylhaná. Správně vystihl W o l f r a m v. W o l m a r hluboce osudovou roli R v českém životě, když napsal: „Máme-li na zřeteli, že již od roku 1823 působil v Praze F. Palacký a že Václav Hanka vydal již roku 1819 svůj velký padělek, t. zv. RK, můžeme změřit, v jakém strašlivém duchovním nebezpečí se octlo Němectvo českomoravského prostoru v tomto období svých dějin.“ Množství

dokladů svědčí, že učení o padělanosti R stalo se součástí ideologie třetí říše v jejím boji proti Slovanům.

Za nepřetržitého náporu německé vědy, jdoucí za upřením domovského práva Slovanů v Evropě, česká věda z konce 19. století propadla z valné části desorientaci a poraženectví. V obraně setrvala pouze skupina „autochthonistů“, která zastávala učení, že Slované jsou ve svých historických sídlech v jižní, západní a střední Evropě praobyvatelé s vysokou osvětou duchovní i hmotnou. V tomto směru proslula zejména moravská škola Wanklova. „Otec“ moravské archeologie, Dr. J. W a n k e l, postavil se celou vahou své mohutné vědecké osobnosti proti tendenčnímu způsobu, kterým byli Slované „připraveni o pradějiny“. Wankel dokládal, že Slované byli ve střední Evropě usazeni již „dávno před Kristem“ a že jim sluší přiřknouti poměrně vysokou kulturu. Wanklův druh J. H a v e l k a vedl důkaz o starobylé slovanství střední Evropy zejména rozborem slovanské ornamentiky. K témuž cíli směřovaly studie znamenité pracovnice V. H a v e l k o v é, která původ našeho národního vyšívání kladla do doby předhistorické. Význačnými dalšími stoupenci Wanklovy školy byli na Moravě Sušil, J. W u r m o v á, F. S t r á n e c k á, pracující zejména na poli národopisu.

Dalšími význačnými představiteli autochthonistů byli zejména bratři Boguslavští, K e t r z y n s k i, S i e n i a w s k i, Š e m b e r a, P e r w o l f, J e l í n e k, P a p á č e k a j.

Pojetí autochthonistů bylo však potlačeno oficiálními směry české vědy. Nebyl to jen zmíněný již Peisker, který proslul zvláště zrůdnou formou poraženectví. Z archeologů na př. univ. prof. Schráníl, z historiků na př. Goll, Novotný a Pekař jsou stoupenci názorů o pozdním příchodu méně kulturních Čechů do střední Evropy a odvozenosti jejich osvěty od civilizace germánské. Tento vědecký směr provedl tak zvané „vypořádání s omyly starší školy“; tím míněno nejen odmítnutí Palackého pojetí českých dějin; hlavní, podstatný rozdíl mezi školou obrozeneckých badatelů a školou Gollovou je také tvrzení, že „nevidíme žádnou vysokou původní kulturu staroslovanskou“ (Pekař). — Učení školy autochthonistické bylo úplně opuštěno, dalekosáhlým závěrům Wankelovy školy o slovanství lidu popelnicových polí z konce druhého a průběhem prvního tisíciletí před Kristem, kterou zastával také nezapomenutelný L. Píć, byla záhy upírána jakákoliv průkazná hodnota.

Kdo ovšem dospěl k takovému vědeckému přesvědčení o původu slovanského národa a jeho osvětě, ten nutně musí tvrdit, že RKZ jsou padělinky obrozenecké bandy padělatelů s notorickým falsátorem v čele, plodem obrozeneckého umělého mythu, protože nic jiného tvrdit nemůže. V takovém slovanském dávnověku není přirozeně pro RKZ místa ani možnosti vzniku, vylučují se z něho svou naprosto odchylnou vnitřní podstatou, celým svým duchovním a uměleckým zjevem.

Avšak přítomná doba znamená podle všech

známek důkladnou revisi těchto osudných zabočení a omylů. Pokud se původu Slovanů týče, nejnověji získává i u nás zase půdu učení o slovanskosti popelnicových polí, čímž ovšem by byla otázka starobylosti Slovanů rázem rozluštěna a podaří-li se slovanskost lidu popelnicových polí naprosto pevně dokázat, zmizí navždy názory o kolébce v bažinách pripetských a o kulturní nemohoucnosti starých Slovanů. Důkazy, které přinesli polští archeologové, u nás pak na př. dr. Borkovský a na jeho vývody navazující prof. Eisner, staví tento problém do nejvážnějšího světla a je víc než pravděpodobné, že tato škola vědecká je na správné cestě. Tím by se ovšem věda značně přiblížila k duchovní podstatě RKZ a učení školy autochthonické by v mnohém všeobecně zvítězilo.

Jazyk RKZ podává doklad vyspělého, vypěstěného a bohatě rozvitého jazykového pokladu. Jen jazyk, který prošel dlouhým souvislým vývojem, mohl dospět za neustálých tvůrčích podnětů k této výši. O celkové vyspělosti starých Slovanů svědčí okolnost, že v počátcích slovanského křesťanství vystupují naši předkové s vyspělou vlastní duchovní i hmotnou kulturou, která nutně předpokládá dlouhý souvislý vývoj. Výsledkem obezřetného diplomatického jednání Slovanů moravských s Byzancí v polovině 9. stol. bylo vyslání sv. Konstantina a Metoděje na dvůr knížete Rostislava na Moravu. Konstantin a Metoděj přeložili pro Moravany a ostatní

Slovany na slovanský jazyk mnohé církevní knihy (evangelia, liturgické knihy, bibli, církevní zákoník, paterik a t. d.) z řečtiny a částečně i z latiny, aby také Slované „byli připočtení k velikým národům, kteří slaví Boha svým jazykem“, jak praví souvěká legenda. Je přirozené, že Konstantin a Metoděj nevytvořili žádného slovanského jazyka, nýbrž prostě překládali z originálů na jazyk, který zde byl a kterým také naši dávní předkové mluvili. Jestliže tento slovanský jazyk, který Konstantin a Metoděj skvěle upevnili a vypěstovali jako jazyk spisovný, církevní, bohoslužebný a diplomatický, byl schopen plně vyjádřit a v celé šíři obsáhnouti jénné a vytříbené duchovní pojmy křesťanské, podávané starými vedoucími a vypěstěnými jazyky řečtinou a latinou, byl rozhodně tento jazyk plodem a výrazem velmi vysoké, souvislé osvěty jazykové i všeobecné. Tento jazyk prošel také dlouhým vývojem, než k této poměrné ustálenosti, dokonalosti, ohebnosti a mnohotvárnosti byl vypěstěn. RZ je hlavně jazykem, dále způsobem psaní, výrazem a částečně i paleograficky závislý na cyrilometodějských památkách. Cítí jistě každý, co to znamená pro obranu R.

Význam RKZ pro starožitnosti slovanské přímo si vynucuje, aby boj o jejich starobylost a význam v našem národním životě byl dobojován a pro R vybojován nesmlouvavě, vědecky přesně a s konečnou platností.

Ing. Karel Andrlík.

Chemie o Rukopisech.

Popíráti, že by chemie, mikroskopie a fotochemie mohly vnést světlo do sporu o RZK, bylo by stejně nesmyslné, jako popíráti znalecký hlas chemie v nejrozumnějších sporech, kde jde o zkoumání nějaké hmoty. Bylo tedy zcela správné, když prof. Gebauer na počátku rukopisného sporu prohlásil: „Budou-li tyto (chemické, mikroskopické a paleografické) zkoušky RZK s to, aby bezpečně dokázaly starobylost RZK, podřídí se tomu pochybnosti filologické a pro odchylky bude nám hledati pravděpodobných výkladů jiných.“

Chemické a mikroskopické zkoušení RZK bylo usneseno roku 1886. Tehdy správní výbor Musea ustanovil komisi, v níž zasedali: Gebauer, Tomek, Emler, Hattala, Šafařík, Bělohoubek, Vrtátka a Černý. Úkolem jejím bylo chemické a mikroskopické zkoušení nejen RK a RZ, ale i některých jiných rukopisů.

Když Bělohoubek a Vojtěch Šafařík (na sobě nezávisle) prozkoumali RK a chemickými zkouškami potvrdili starobylost jeho písma, vyvolali tím drsné útoky odpůrců. Ač tedy filologie ústy svého představitele prohlásila, že vědy historické podřídí se vědám exaktním, nestalo se tak. Původní stanovisko bylo okamžitě opuštěno, jakmile se ukázalo, že posudek chemiků proti očekávání Gebauerovu vyzněl pro pravost. Zdrželivá, přísně věcná mluva chemiků byla přehlušena a potlačena obratně vedenou kampaní novinářskou. Nemohouce otfásti fakty Bělohoubkova zkoumání, bagatelisovali a zesměšňovali odpůrci význam chemie v rukopisovém sporu vůbec. Tato jejich taktika trvá dodnes. „Jak to, že o básních má rozhodovat nějaká chemie? Jak může chemik posuzovat slovesný umělecký projev?“ Je ovšem hrubý omyl, klade-li kdo takové otázky. Vždyť chemie, mikroskopie a fotochemie při zkoušení nějakého rukopisu nehodnotí to, co bylo psáno, nýbrž čím bylo psáno. Tyto vědní obory přihlížejí v daném problému toliko ke hmotné podstatě písma a podkladu, na němž psáno.

Dříve než v stručných rysech pojednám o možnostech a mezích chemického zkoumání písma jakož i o metodách, jimiž při tom chemik postupuje, nutno předeslati několik informativních slov o látkách užívaných ku psaní.

Dlužno rozeznávaní: 1. barvu, 2. barvívo, 3. inkoust. Pro RZK předem vylučujeme barvívo, t. j. syntetickou látku rozpustnou ve vodě, vnikající při psaní hluboko do podkladu, na př. anilin, ježto první upotřebitelné barvívo bylo objeveno Perkinem roku 1856, tedy téměř čtyřicet let po nálezu RZK. Zbývá tedy — jako pro všechny rukopisy od starověku do prvé půle 19. století — v podstatě alternativa: barva nebo inkoust. Konstatujeme již nyní, že pracemi Bělohoubkovými a Šafaříkovými, ověřenými zcela bezpečně moderními metodami univ. prof. Vojtěcha, bylo nezvratně zjištěno, že oba Rukopisy byly psány inkoustem. Je to skutečnost neobyčejně důležitá a — jak z dalšího uvidíme — poskytla chemikům takové důkazové možnosti, kterých by se jim nedostalo, kdyby Rukopisy byly psány barvou. Tím nemá býti snad řečeno, že každý rukopis, psaný barvou, třeba pokládati za podezřelý. Známe řadu středověkých rukopisů nesporně pravých, psaných barvou. Třeba však mít na mysli, že padělatel, chtějící napodobiti vzhled starého písma, mohl by tak — ve světle dnešních zkušeností — učiniti s jakou takous nadějí na úspěch jen s pomocí barvy, kdežto při použití inkoustu byl by odsouzen předem ke ztroskotání. K ujasnění věci porovnejme vlastnosti barvy a inkoustu.

Barva je nerozpustný nerostný prášek, který před použitím třeba rozmíchat s pojídlem (bílkem, klišem, klovatinou); je to látka chemicky a fyzikálně nečinná; do podkladu nevniká, zůstává na povrchu; i po velmi dlouhé době se chemicky takřka nemění a dá se s povrchu podkladu lehce odstranit. Příkladem takové barvy je atrament (saze rozetřené s pojídlem), jímž byly psány některé staré rukopisy.

Inkoust*) je koloidní roztok kovových sloučenin (železnatých nebo měďnatých). Tyto roztoky nezůstávají jen na povrchu podkladu; pronikají hluboko do jeho hmoty a průběhem doby — za spolupůsobení vlivů atmosférických — se chemicky mění. Je-li podkladem písma pergamen, dochází průběhem doby k pevné vazbě tanátu železitého (u inkoustu duběnko-železnatého) s kožními vlákny pergamentu.

Chemické změny v písmu psaném inkoustem jeví se navenek především změnou barvy. Působením vzduchu mění se tanát železitý a po velmi dlouhé době přechází v rez. Čím je písmo starší, tím je jeho černí slabší. Doba potřebná k této proměně závisí na různých okolnostech; na př. na složení inkoustu (na poměru jednotlivých součástí), na povaze podkladu a konečně na prostředí, v němž byl rukopis uložen. Tak na př. rukopisy psané inkousty s větším množstvím klovatiny zůstávají velmi dlouho černé. Spolu s univ. prof. Dr. Vojtěchem jsme zjistili zkouškami na zaručené datované starých rukopisech, že — pokud nejde o písmo s abnormálně velkým obsahem klovatiny — nabývá písmo psané inkoustem duběnko-železnatým teprve po 70 letech barvy černohnědé, písmo ještě starší bývá již někdy rezavé.

112) Jaká byla barva písma RK v době nálezů? Původní zpráva o tom pochází již z roku 1829, to je 12 let po nálezů. K tehdejšímu vydání RK bylo totiž přiloženo facsimile jedné stránky provedené žlutohnědou barvou, které podle Nebeského „... dosti věrně napodobuje rysy a barvu písma co do známek hlavních“ (ČČM 1852). Je skutečností, že rezavost písma RK se od doby nálezů do dneška nezměnila. To je přímým důkazem, že chemické změny písma byly již v době nálezů ukončeny a že jde o písmo nesporně starobylé, které nemohlo být psáno v době nálezů.

Mohlo by se snad namítat, že lze vyrobiti inkoust, který by v krátkém čase změnil barvu, anebo že lze nějakým způsobem rezavění písma urychlit. Avšak po rozsáhlých pokusech, které provedl univ. prof. Dr. Vojtěch s inkousty duběnko-železnatými různé kyselosti, různé poměry třísloviny a soli železnaté, lze tvrdit, že takový inkoust připravit — nelze.

113) Písmo RZ je zelené. Z Jungmannovy korespondence je známo, že německý chemik Steinmann prohlásil r. 1824, že RZ je padělek a že zelená barva jeho písma nevydrží ani tři roky. Steinmann se mýlil. Zelené zbarvení písma RZ trvá nezměněně dodnes. Tento rukopis byl zkoušen V. Šafaříkem, který zjistil, že jde o písmo psané rovněž inkoustem, obsahujícím však vedle sloučeniny železnaté také sloučeninu měďnatou. Tato měďnatá sloučenina vnikla hluboko do pergamentu a dlouhým působením vzduchu přeměnila se v měďněnkou. Taková přeměna však trvá staletí. Ježto již při nálezů RZ z roku 1817 bylo jeho písmo zelené, je to neklamnou známkou, že RZ nemohl být psán v době nálezů, nýbrž o staletí dříve. Při tom písmo RZ úplně vniklo do hmoty pergamentu; i pro dnešního chemika by bylo však nerozřešitelným úkolem, jak dostat hluboko do struktury pergamentu a spojit s jeho hmotou nerozpustný zásaditý uhlíčan měďnatý, jímž měďněnka v podstatě je.

Neodborník se často ptá, jakým způsobem se při takovém chemickém zkoušení písma postupuje. V krátkém pojednání lze na tuto otázku odpovědět jen v hlavních rysech. — Zkoušením nejruznějších hmot zabývá se chemie zkušební čili analytická, jejímž úkolem je určování jednotlivých prvků nebo jejich sloučenin ve zkoumané látce. Má-li chemik k dispozici dostatečné množství zkoumané látky, je jeho úkol poměrně snadný. Převéde zkoušenou látku v roztok, na který působí různými zkoumadly, to je roztoky látek známých. Podle výsledku zjistí poměrně snadno jaký prvek nebo sloučenina je podstatou zkoušené látky. Zejména velmi rychlé a naprosto přesné je zjišťování přítomnosti sloučenin kovových.

Obtížné je však zkoušení tam, kde množství zkoušené

*) Měněny jsou zde inkousty t. zv. duběnkové, ne inkousty dnešní, které jsou jiného složení a obsahují vždy barvivo.

látky je nepatrné. Tak je tomu u zkoušení písma. Počítáme-li, že kapka inkoustu váží asi 0,2 g a že jednou kapkou se napíše asi 20 slov po 3 písmenech, připadá na jedno písmeno po vypaření vody asi 0,0002 g, tedy tak nepatrné množství, že jen nejcitlivější chemické reakce mohou prozradit, jakou sloučeninu onen prášek hmoty obsahuje. Úloha ta je v našem případě ještě komplikována tím, že při zkoušení Rukopisů musilo s nimi být velmi opatrně zacházeno. Tím více vyniká způsob, jakým se Bělohoubek i Šafařík daného úkolu zhostili; práce obou těchto badatelů jsou v tomto ohledu původní, v dějinách analytické chemie takřka ojedinělé, ježto před nimi nebyla známa metoda, jak při tomto zkoušení postupovat.

Při zkoušení RK volil Bělohoubek tento postup: Podrobil především důkladně mikroskopické prohlídce pergamen RK a současně i pergameny jiných starých rukopisů středověkých. Zjistil srovnáním, že pergamen RK je mnohem méně zachovalý, na některých místech až houbovitý, a že na žádném nepopsaném místě nedal chemickou reakci na železo. Vlastní zkoumání hmotné podstaty písma provedena na mnoha místech tímto způsobem: Písmeno očištěno štětečkem namočeným do destilované vody a potom na takto očištěné písmenko nanášeno skleněnou tyčinkou něco kyseliny solné. Písmeno se okamžitě rozpustilo a vzniklá kapka roztoku byla nassáta do dvou kousků filtračního papíru. Na jednom vznikla kápnutím čpavku rezavá skvrna (reakce na železo), na druhém působením sírníku amoného skvrna černozeleň (druhá reakce na železo); na prázdné místo po rozpuštění písma, které bylo štětečkem dokonale promyto destilovanou vodou, kápnut roztok taninu; tu se okamžitě objevilo původní písmeno zřetelně — Bělohoubek píše „oživlo“ (třetí reakce na železo). Podle těchto reakcí mohl Bělohoubek prohlásit, že písmo RK je psáno inkoustem železnatým; opakoval však tyto reakce ještě na více písmenech na různých stránkách a také s jinými činidly, zejména s roztokem ferrokyanidu draselného, vesměs s výsledkem pozitivním. Nezávisle na Bělohoubkovi dospěl k témuž výsledku i prof. Šafařík.

Po vyšetření písma prozkoumal Bělohoubek důkladně iniciálky, zejména sledoval, z jakých barevných vrstev jsou jednotlivé iniciálky složeny. Nepatrnou část vyzlacení rozpustil na hodinkovém sklíčku v lučavce královské a příslušnými reagenty zjistil, že jde o pravé zlato. Všestranný výzkum Bělohoubkův týkal se i jiných stránek hmotné podstaty RK; s podrobností může se každý seznámit prostudováním příslušné literatury, zde omezil jsem se jen na krátké vyličení použité metody výzkumu.

U postupu vyličeného při zkoušení písma pozastavme se však u jedné okolnosti, která poskytla důkaz pravosti mimořádné průkazné ceny. Je to výše již zmíněné „oživnutí“ písma. Bělohoubkovi bylo nápadné, že prázdné místo, které vzniklo po rozpuštění písmene ve zředěné kyselině solné a po důkladném promytí destilovanou vodou, potřeno roztokem taninu, dává ještě reakci na železo. Narazil na zjev, který zevrubně osvětlil řadou dalších srovnávacích zkoušek na rukopisech různého původu a stáří, že totiž písmo nedávno napsané dá se příslušnými chemikáliemi lehce a beze zbytku s podkladu odstranit (i s pergamentu), kdežto písmo staré jen velmi obtížně a nedokonale (zejména ne s pergamentu). Fyzikální chemie vysvětluje tento zjev pevnou vazbou třísloviny duběnkového inkoustu s bílkovinou zvířecí kůže. U rukopisů velmi starých zjistil Bělohoubek, že po odstranění zrakem viditelného obrýsu písmene podaří se vždy vyvolat utajený obraz písmene z nitra pergamentu. U rukopisů nových nebo jen desítky let starých toto oživování se nezdařilo. Tyto srovnávací zkoušky prováděl Bělohoubek na materiálu z 13. a 14. století, dále ze století 17. a 18., při čemž prozkoumal celkem 28 listin a 7 rukopisů uměle vyrobených. Píše o tom takto: „Měl jsem tudíž po ruce listiny různého stáří, různého původu a různým inkoustem duběnkovým psané na pergamentu různým způsobem upraveném, přesto neposkytla ani jediná z oněch listin věku nynějšího kladné reakce...“

Tak zasáhla v letech 1886 až 1887 do sporu o Rukopisy chemie a mikroskopie. České veřejnosti to bohužel nestačilo... Přišla doba, kdy už nebylo téměř ani

jediného vědeckého obránce Rukopisů. Tehdy napsal polský dějepisec Boguslawski (1906): „Otázka nezůstala dokončena, přijde čas, že ji vyzdvihnou ještě naši nástupci a ujmou se jí s větším klidem než dosud a s větší láskou k pravdě a dojdou k těm závěrům, k jakým docházeli Šafařík, Palacký, Vocel, Jirečkové, Tomek, Kalousek a jiní...“ (Pokračování)

Různé zprávy.

Rukopis pražské právnické knihy z 12. nebo 13. století v Královci. V Právniku 1877, str. 4., se dočítám — byv naň upozorněn oslavným článkem JUDra V. Joachima „Ke 100. narozeninám prof. Emila Otta“ (Právnik 1945) — v pojednání profesora právnické fakulty Karlovy university Dra Emila Otta „Působení práva církevního na rozvoj řízení soudního vůbec a v zemích českých zvlášť“, o tom, že r. 1536 zemřelý nálezcce této knihy v Královci prof. Jean Apel vyslovil ve své Isagoge per dialogum in libros Institutionum (Vratislaviae 1540) domněnku, že do krajů těch dostala se s některým učencem doprovázejícím Přemysla Otakara II. na tažení křížáckém k moři Baltickému. — Bylo by velmi záslužné vymoci vrácení celého tohoto kodexu do Prahy anebo aspoň opatření fotografické ukázky jeho latinského písma za účelem srovnávacím. Ottův článek je důležitý i s hlediska dějin písemnictví. Přináší bohatství zpráv o knihovnách v Čechách v 13. a 14. stol. s množstvím jejich rukopisů, jakož i osud těchto knihoven. Na str. 368 zmiňuje se Ott o spisech, stojících na rozhraní processuálních knih učebních i románů duchovních, které zahrnuty bývají povšechným názvem Processus Sathanae, kam zařazuje i Tkadlečka, Beliala a Soloferna.

B. Řiha

Sedmdesátiny archeologa A. Zelnitiuse. Dne 12. dubna t. r. dožil se 70 let význačný archeolog p. Antonín Zelnitius. Na podnět spolupracovníka nezapomenutelného Dra Piče, Ph. Mr. Hellicha věnoval se archeologickému výzkumu svého rodného kraje uhersko-hradištského. Jeho znamenitá archeologická práce byla korunována nečekaně bohatými výsledky. Zelnitius objevil a prozkoumal na území Starého Města několik rozsáhlých pohřebišť, zejména z údobí velkomoravského; podrobil výzkumu i mocná opevnění v okolí. Výsledkem těchto prací bylo archeologické potvrzení historických vývodů, že ve Starém Městě u Uherského Hradiště s okolím stojíme na půdě velkomoravského Velehradu. Množství zdejších Zelnitiusových nálezců není posud v naší archeologii obecně poznáno a zpracováno. Svá odborná pojednání uložil A. Zelnitius zejména do Sborníku velehradského a do řady samostatných prací. Vzpomínáme vděčně tohoto vynikajícího badatele v oboru slovanských starožitností také proto, že byl vždy zastáncem starobylosti našich RKZ a i v době německé okupace neváhal ve svých pracích statečně se za tuto starobylost postavit.

Památka buditele Václava Hanky byla uctěna Českou společností rukopisnou u příležitosti 155. jeho narozenin dne 10. června 1946 položením věnce na jeho hrob na Vyšehradě. Podobným způsobem vzpomenu i 85. výročí jeho úmrtí, případně na 12. ledna t. r. Opomíjený hrob tohoto buditele nebyl námi zapomenán ani za okupace; kromě každoročního kladení květin o Dušičkách bylo zvláště vzpomenu jubileí 150. narozenin a 80. výročí úmrtí, připadajících na rok 1941. Nynější doba počíná mít porozumění pro buditelský význam Hankův a zejména pro veliké dílo, vykonané jím na poli všeslovanského sblížení, zvláště spolupráce česko-ruské. Je však třeba v zájmu pravdy očistit památku tohoto vzácného pracovníka od osudného nařčení. Hankových zásluh vzpomenu zevrubněji při jiné příležitosti.

O proslulé bráně „přes Vltavu“ a jejím osudu ve stavebním vývoji pražského hradu podává názorný obraz krásná výstava „Pražský hrad ve středověku“, uspořádaná v Praze v letohrádku královny Anny. Tvůrci výstavy s velkou láskou k věci a znamenitou poučeností podali vynikající přehled vývoje hradu od jeho prvopočátku až po rozhraní jagellonské gotiky a renesance. Brána „přes Vltavu“, tolik významná pro správné lokalizování děje básně „Oldřich“ z RK, je onou branou již ní, která je na výstavě několikrát vyznačena v plánech, nákresech i na modelu hradu (zejména na

plánu č. 25, na axonometrickém pohledu č. 26 a na modelu č. 28). Tato brána tvořila součást původního opevnění románského; jí procházela komunikace spojující hrad s městem (tržištěm), ležícím na druhé straně řeky — odtud „přes Vltavu“. Za Přemysla Otakara II. ztráčí brána zčásti svoji funkci provedením stavební úpravou, aby za Karla IV. nadobro zmizela v nových přístavbách, jež ji obklopily. Tehdy zanikla pravděpodobně také cesta vinoucí se od brány k Vltavě v místech dnešního Pětikostelního náměstí. — V průběhu staletí vědomost o této bráně vyhasla, a pohled na hrad nijak neprozrazoval, co je pohlceno v jeho zdivu. — Proto vykladači i kritikové obsahu RK nemohli správně lokalizovat událost, kterou RK — liče „vyhnání Polanů“ z r. 1004 — podává taktó (citát uváděn v novočeském pravopise):

Jide pastucha po šerém jutře

hlásá bránu otvořiti vzhóru.

Slyše stráž volánie pastušino

otvoři mu bránu přes Vltavu.

Vznide pastyř na most, hlasno trubi.

Vzkočí kněz na most, sedm vlyadyk za nim.

Prokní cválá se všim se svým ludem...

Tato vojenská lest má smysl, odehrává-li se na krátkém padacím mostě hradbním, nikoli na mostě přes řeku. Ale mnozí vykladači básně „Oldřich“ v rozpacích nad neuspokojivým topografickým rámcem násilně ličili tento předpad jako útok na město Prahu přes vltavský most na místě dnešního mostu Karlova. W. W. Tomek, porovnav RK s kronikářskými zprávami podávajícími s různým odchýlením stejnou událost (zejména z Dalimila, Dětmara, Hájka a Kosmy), správně dovedl, že šlo o dobytí hradu Prahy, nikoli města. Avšak i on tápal. K dovršení jeho argumentace chyběl důležitý článek: existence brány s padacím mostem na jižní straně hradu s přístupem od Vltavy. Takovou bránu neznal nikdo z jeho vrstevníků a nemohl ji znáti také nikdo z „bandy falsátorů“ kolem roku 1817, protože tuto bránu objevil arch. Karel Fiala až v roce 1929 při stavebním průzkumu románského zdiva. První, kdo upozornil na význam tohoto objevu pro RK, byl František Kolda. Výstava spravedlivě hodnotí hned ve vstupní expozici objevitelské zásluhy Fialovy a po pravdě konstatuje, že obraz minulosti pražského hradu, jaký máme dnes, je především výsledkem objevů, jež mohly být učiněny až po roce 1918. Doporučujeme její návštěvu; je otevřena do 15. října t. r.

František Kolda sedmdesátníkem. Počátkem srpna dožil se v dobrém zdraví sedmdesátiletý spisovatel František Kolda, zasloužilý obránce RZK. Studie věnované Rukopisům zaujímají v jeho literární činnosti významné místo. Jak výše již konstatováno, byl František Kolda první, kdo postihl dosah objevů na pražském hradě z roku 1929. Ve styku s hradním architektem K. Fialou vytěžil pro obranu velmi cenné poznatky, jež průběhem let získaly na váze. Koldovo snažení vyznačovalo se vždy strážlivou věcností; ve sporu o RZK kladl proti hypotésám fakta, proti uvažování věd spekulativních poznatky věd exaktních.

ČESKÁ SPOLEČNOST RUKOPISNÁ, založená v r. 1932, sdružuje přátele RZK — odborníky i laiky. Organizuje a podporuje v duchu odkazu F. Palackého a P. J. Šafaříka vědeckou práci, rozšiřující a prohlubující vědomosti o RZK. Časopis „Zprávy čs. společnosti rukopisné“ byl za okupace zastaven. Informování členů slouží t. č. „Oběžník“. — Podpořte nás, informujte své okolí, přistupte za členy. — Česká společnost rukopisná, Praha I., Konviktská 13.

Základním dílem moderní obrany rukopisné je kniha „Práva o RZK“ od univ. prof. Dra F. Mareše z roku 1931. Zájemeům dodá Česká společnost rukopisná za Kčs 90.

Vydavatel: Česká společnost rukopisná, Praha I., Konviktská 13. Řídí redakční rada. Odpovědný redaktor Ing. K. Urban, Praha XVII.-615. Tiskne Obchodní tiskárna Merkur v Praze. Novinová sazba povolena výměrem ředitelství pošt v Praze č. 1A-7-2372-OB-46. Dohledací pošt. úřad Praha 25. Vychází nejméně 4krát ročně.

České společnosti rukopisné

Na paměť Josefa Ladislava Píče.

* 19. I. 1847 — † 19. XII. 1911.

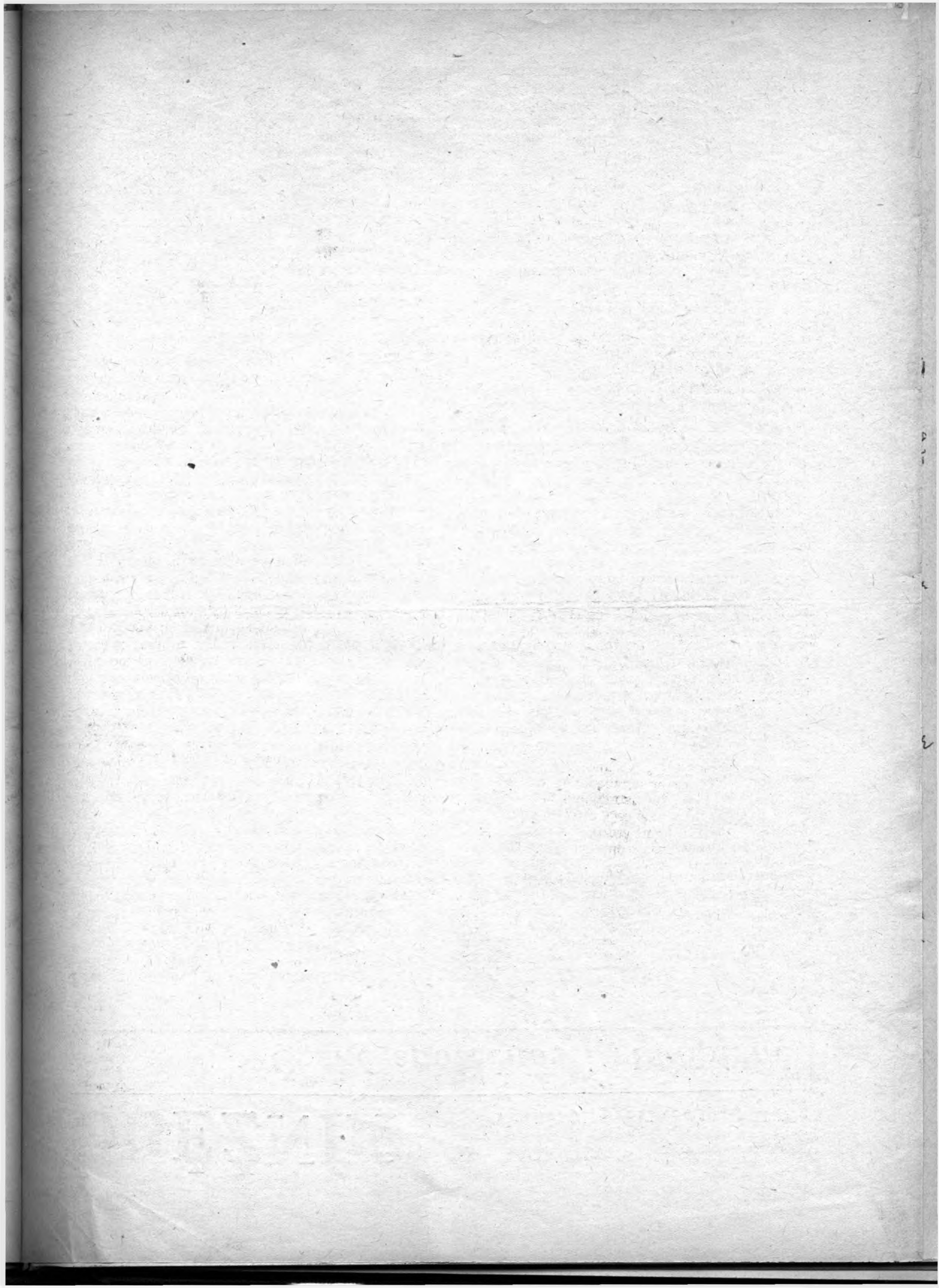
S vývojem české a slovanské vědy archeologicko-prehistorické je navždy nerozlučně spjata mohutná osobnost J. L. Píče, od jehož narození uplyne 19. I. 1947 sto let. Ba možno říci, že bez Píčova jedinečného díla nebyly by naše archeologie a prehistorie dosáhly nynější vynikající úrovně a nejlepší pověsti ve světě. Původním školením historik, ovládající zejména dějiny slovanské a státoprávní, vyrostl záhy ve skvělého archeologa a prehistorika, a v tomto směru je Píčov význam v mnohém průkopnický.

Píčovým úmyslem bylo připojit k Šafaříkovým „Starožitnostem slovanským“ vylíčení hmotné kultury starých Slovanů na základě pramenů historických a archeologických. Poněvadž však dosud získaný chudý archeologický materiál k tomuto úkolu naprosto nedostačoval, podnikl Píč za pomoci svých přátel (Hellich, Požarecký, Vaněk, Felcman, Hlávka) přímo obrovský dvacetiletý soustavný výzkum země České v rozměrech, jimž nebylo tehdy rovných ani v cizině, a které v souhrnu u nás nebyly dodnes překonány. Výsledkem a pomníkem tohoto Píčova dvacetiletého nadlidského výkonu jsou skvělé archeologické sbírky musea českého v Praze, jejichž instalace podávala výstižný obraz pravěku země České. Píčem získaný materiál tvoří dodnes hlavní část musejních sbírek a podstatně se o ně opírá naše i střeoevropská prehistorie. Zasluhou Píčovou také bylo, že své výzkumy zachytil pečlivě v náleзовém archivu a kartograficky, dále že bezprostředně po provedených výzkumech přikročil k uveřejnění svých objevů.

V mnohých jeho pracích zvláště významné místo zaujímají rozsáhlé „Starožitnosti země české“, které souborně v řadě objemných svazků a v krásné úpravě podávaly slovem i obrazem vše, čím se země Česká archeologicky dosud projevila. Úchvatný je způsob, jímž Píč dospíval ke svým svérázným závěrům; nezapřel historika, postavil se proti metodě typologické a proti pojmání prehistorie na podkladě přírodovědeckém, jako základu jedině rozhodujícím. Méně stopoval jednotlivé kultury a různá údobí pravěku z časového jejich určení, za hlavní podklad své prehistorie položil hledisko národopisné. V archeologii hledal především „stopy národů v jejich vývoji na tom základě, že v hrobech pohřbeni jsou lidé, kteří za živa mluvili národním jazykem svým, měli víru svou, která

se jeví v ritu pohřebním a měli národní kroj svůj, jehož pozůstatky zachovaly se v hrobech...“ Toto přímočaré ethnograficko-historické hledisko Píčovo vzbudilo v tehdejších našich archeologicko-prehistorických kruzích houževnatý odpor; různé pojmání základů české vědy prehistorické a odchylné způsoby práce rozdělily naše vedoucí pracovníky ve dvě skupiny: Píčovu školu „musejní“ a školu „univerzitní“ v čele s L. Niederlem, s nímž se Píč nesmílovavě utkával v tvrdých vědeckých půtkách. Představitelé školy „univerzitní“ neopomenuli žádné příležitosti, aby dali najevo svou povýšenou nadřadenost nad Píčovou „vědou museální“; propast mezi těmito dvěma skupinami prohloubily ještě spory o starobylost R-ů, ba byly příčinou velmi ostrých výpadů na Píče. V zápalu boje tvrdil na příklad L. Niederle v r. 1897 (Na obranu), že „kdo ještě nyní vyhledává a vykopává stopy Zábajovy a referuje o tom ve vážném časopise“ (Píč, Památky archeologické 1893) toho „přece nelze míti za badatele, který pracuje vážně a s dostatečným porozuměním cíle a prostředků nauky archeologické“. Důsledky těchto bojů odrážejí se dodnes v české prehistorii a zabraňují, aby význam Píčov byl spravedlivě doceněn, třebaže naše generace již plně uznává jeho nadměrnou průkopnickou práci po stránce prehistorické i praktické archeologie.

Početná obec přátel RZK má zvláštní příčinu, aby vzpomněla vděčně tohoto skvělého slovanského badatele. Celé Píčovo vědecké dílo spoluvytvářela vedle hlubokého věcného zájmu vřelá láska k národu a Slovanstvu. Jeho rusofilství uvedlo do našeho prostředí krásné výsledky archeologie ruské, což bylo počinem zvláště šťastným. Po Šafaříkovi byl to vlastně teprve Píč, který rozhodujícím věcným způsobem zasáhl do výzkumu starožitností slovanských; nejen historicky, nýbrž především též archeologicky zjistil, doložil a ověřil pradávnou samostatnou vlastní kulturu slovanskou, která není výlučně plodem západu („Starožitnosti — Země Česká v době knížecí“, „Zur rumänisch-ungarischen Streitfrage“ 1886). Tím Píč po stránce archeologicko-prehistorické položil pevný most k uznání a pochopení starobylosti RZK. Kulturu shodných hmotných i duchovních vlastností podávají právě RZK. Obrana RZK dostalo se té cti, že vedle nesmrtelných Šafaříka a Palackého čítá do svých řad

i nesmrtelného Piče; badatele, který za pravdu R položil svůj život.

Připomeňme si v rámci této jubilejní vzpomínky závěrečné události Pičova života. — V září roku 1911 podnikl Pič cestu za hranice se dvěma listy RK, s rukopisem „Sermones“ a s fotografií legendy o sv. Jiří, aby seznal úsudek zahraničních paleografů, především paleografů francouzských. Věrný druh Pičův, prof. Dr. Kryštůfek v úvodu knihy „Pičův poslední odkaz“ z roku 1914 prostými, ale lapidárními slovy líčí pohnutky této Pičovy cesty: „... Jako při líčení pravěku byly Pičovi jako empirikovi par excellence vodítkem vykopávky, tak i v líčení dějin pozdějších, kdy svítá již světlo dějin, chtěl práci svou míti dle možnosti opřenu o památky soudobé. — A jelikož v něm nikdy neumřela víra v pravost Rukopisu Královédvorského, chtěl i této památky užití jako pramene pro svůj nový svazek Starožitností, o němž pracoval.“

Odborníci, kterým Pič v Paříži listy RK předložil, byli: Camille Couderc a Omont z Bibliothèque Nationale, dále profesori Elie Berger, M. Chatelain a Maurice Prou. Jejich dobrá zdání vyzněla rozhodujícím způsobem pro pravost, přestože — jak se dovídáme z deníku Pičova — temperamentnost p. Louis Legera, se kterým Pič v Paříži rovněž vešel ve styk, v prvních dnech poněkud pokazila ono objektivní prostředí, jež Pič v Paříži hledal. Berger kladl RK na počátek XIV. století; Chatelain na konec XIV. až na začátek XV. věku; Prou datoval RK do XIV. století, rovněž tak Couderc.

Z Paříže odebral se Pič do Milána, kde si vyžádal dobrá zdání ředitele historického archivu

Prof. Ing. Karel Andrlík

Chemie o Rukopisech. X)

V předchozím čísle Oběžníku byl podán stručný nástin postupu, užitého při mikroskopickém a chemickém zkoumání RK prof. Dr. Bělohoubkem.

Jinými cestami, na konec však ke stejnému výsledku — to jest k potvrzení pravosti RZK — ubíral se výzkum fotochemický, jehož korunou jsou práce univ. profesora Dra. Vojtěcha.

Již prostá fotografie popisná je s to doplniti novými zjištěními obraz, vnímaný pouhým okem. Když byl RK po prvé fotografován J. Rokosem 1831, přinesly získané obrazy mnohá překvapení. Zřetelně na nich vystoupila některá nejasná místa až dosud špatně čtená, zejména vynikl kontrast pozdějších přípisů a oprav provedených Hankou. Po druhé byl RK fotografován Husníkem roku 1889, za použití modrého filtru komplementárního na barvu písma RK (jež je, jak známo, rezavě žlutá až hnědá). Husníkovy fotografie zachytily RK neobyčejně výrazně a posloužily také I. B. Maškovi — kromě originálu — k jeho jedinečnému rozboru a vyvrácení t. zv. „proužkového důkazu“ Gebauerova. Husník fotografoval roku 1889 též RZ. —

Dra Ettore Vergy a ředitele Ambrosiánské knihovny Msgre Achille Rattiho. Dr. Verga položil RK na počátek XIV. století. Monsignore Ratti (potomní papež Pius XI.) datoval Rukopis (podobně jako Chatelain) do XIV. až XV. století; projevil při tom názor, že inkoust podobného zabarvení viděl v krajinách dolnorýnských na rukopisech flamandských.

Dne 17. prosince 1911 uveřejňuje Pič v Národní politice slavný článek „Rukopis Královédvorský před mezinárodním soudem paleografů skvěle obstál“. Nazítří po tomto článku vyšel posměšný článek „septimánův“ v Čase a musejní výbor odložil projednávání Pičovy zprávy. Den nato se Pič zastřelil. Možno říci, že zahynul způsobem typickým pro české poměry: byl uštván vlastními krajany.

Člověk odešel, dílo trvá. Význam tohoto díla pro českou a evropskou archeologii byl oceněn i v cizině. Vedle České akademie a Královské české učené společnosti byly to zejména vědecké ústavy ruské (Akademie a učené společnosti v Moskvě, Petrohradě, Oděse, Rjazani) a polské, které čítaly Piče ke svým členům.

Obrovské je dílo Josefa Ladislava Piče v české vědě archeologicko-prehistorické, která dosud z jeho odkazu žije. Dávno už necítíme rozdílů „vědy museální“ a „universitní“; naše prehistorie šťastně vyrůstá právě z naprostého sloučení toho, co v bojích za doby Pičovy věcně rozdělovalo. Jen uznání starobylého původu RZK, pro něž Pič tolik vytrpěl, nespolutvoří dosud základ starožitností slovanských, jak káže pravda a naše povinnost národní a slovanská.

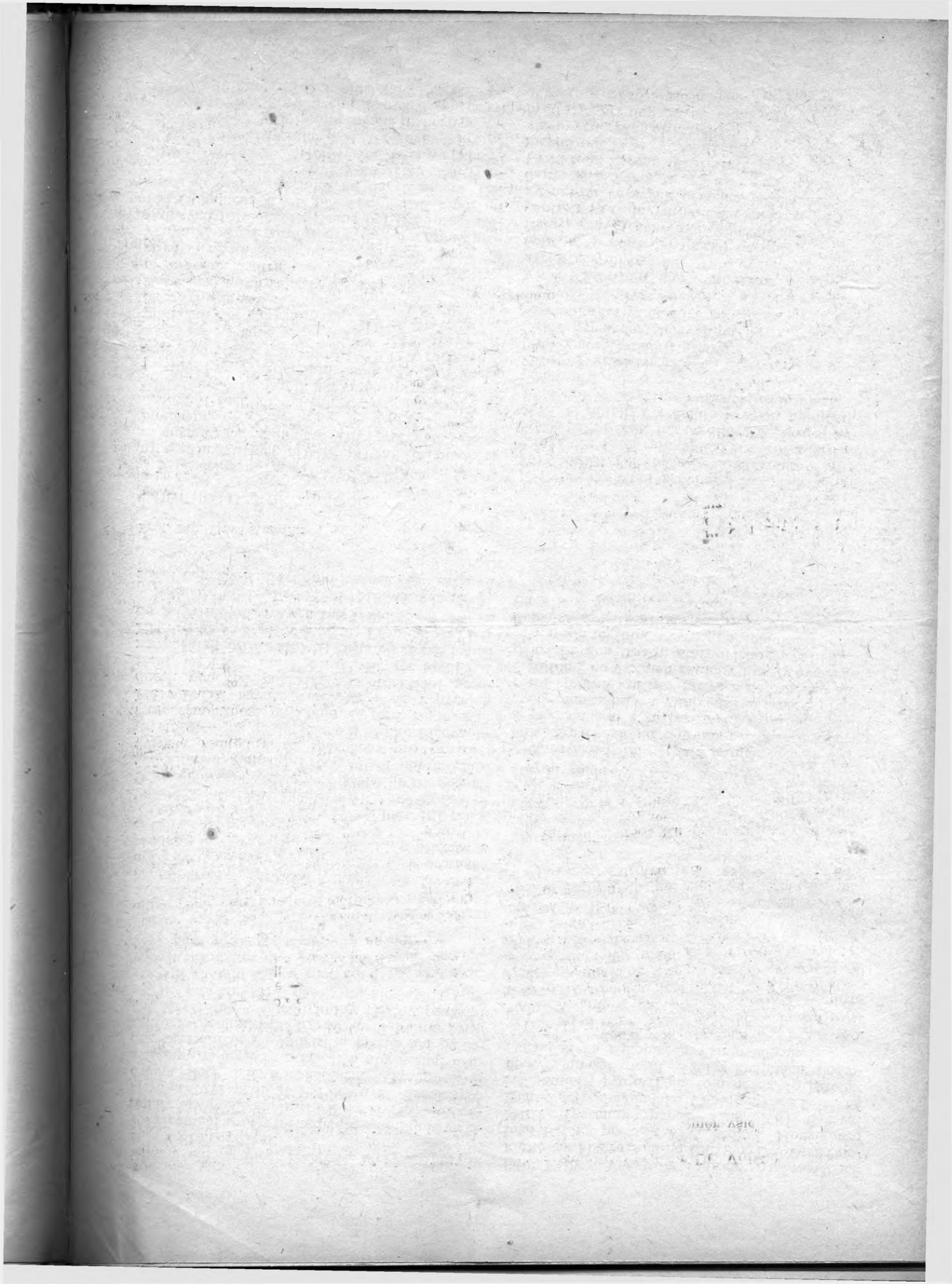
František Adámek

[Dokonceni.] ^B

K fotografickému zkoumání RZ přikročil roku 1913 Ing. B. Střemcha, jenž na žádost Davorina Žunkoviče fotografoval RZ s cílem zjistiti zda RZ je palimpsest, jak tvrdil Petruszewicz v roce 1875, či nikoli. Při těchto pracích zjistil m. j., že domnělý zbytek „vyškrabaného písma“ je písmo prosáklé s druhé strany listu. Fotografie RZ zabýval se též Horák. Všechny tyto pokusy lze úhrnem označiti jako fotografie dokumentární, popisnou, zachycující povrch Rukopisů, nepronikající však do jejich nitra.

Novou epochu na poli fotochemického výzkumu značí moderní fotografování neviditelnými paprsky. Tato výzkumná metoda opírá se o použití paprsků nacházejících se za fialovým i za červeným koncem spektra. Mezi paprsky za fialovým koncem spektra, jež všechny nejsou ve svých účincích ještě zcela probádány, je skupina t. zv. záření ultrafialového. Záření ultrafialové je neviditelné. Je možno uměle je vyrobiti na př. rozžhavením rtuťových par elektrickým proudem. Každé světlo je při dopadu na nějaký předmět zčásti odraženo, zčásti absorbováno. Ultrafialové krát-

2 X) Dokonceni listu o zpravách 1/XII 1947.

Kovlnné paprsky jsou však rozdílně absorbovány i takovými látkami, jež jinak absorbují stejně dlouhovlnné paprsky obyčejného světla. To znamená, že na př. dvě látky v obyčejném světle na pohled stejné objeví se při ozáření paprsky ultrafialovými jako látky různého složení.

Tímto způsobem dají se velmi rychle rozeznati na př. oleje, papíry, barvy a jiné hmoty, jež v bílém světle se jeví jako shodné, ale jejichž hmotná podstata je různá.

Čtenář se nyní nepochybně optá, jak tuto rozlišovací schopnost ultrafialového záření postihneme, když přece jde o paprsky neviditelné?

To se může státi buď obtížnou cestou fotografie přímé, nebo snadněji methodou nepřímou, t. zv. fluorescenční. Podstata fluorescence tkví ve vlastnosti některých hmot měniti dopadající ultrafialové záření krátkovlnné v záření dlouhovlnné — viditelné oku. Fluorescenční záření dá se fotografovati, při čemž fotografická deska zachytí — zejména při použití vhodných filtrů — i fluorescence slabé, okem těžko postřizitelné. Ozáří-li se na příklad pergamenový rukopis ultrafialovými paprsky, tu zejména intenzivně fluoreskují hmoty organické (pergamen), kdežto látky minerální (na př. kovové inkousty), fluoreskují slabě. Fotografie takto fluoreskujícího rukopisu zachytí pak i písmo, jež zraku nebo obyčejné fotografii zůstalo by skryté.

Jinou skupinou krátkovlnných paprsků jsou známé paprsky Roentgenovy. Mají tak krátkou vlnovou délku, že pronikají hmotou různých předmětů a ve stínových obrazech, zachycených na stínítku nebo na fotografické desce, rozliší hmotné složení prostředí, kterým procházejí. Procházejí přirozeně nerušeně organickou hmotou jako je pergamen; nesnadněji procházejí kovy, zejména kovy těžkými.

Paprsky infračervené jsou neviditelné paprsky dlouhovlnné, nacházející se za červeným okrajem spektra. Tyto paprsky hrají důležitou roli ve vojenství; pronikají mlhou, kouřem, lze jimi fotografovati za tmy. Dvě zajímavé novinky americké armády, vyzkoušené v této válce proti Japonsku — „sniperscope“ a „snooper-scope“ spočívají na principu infračervených paprsků. (Sniperscope je puška vybavená miřidly, umožňujícími vyhledání cíle za tmy; snooper-scope je optický přístroj, namontovaný na zvláštní přilbě, umožňující pozorování za noci.) S hlediska zkoumání psaných textů je významné, že na rozdíl od paprsků ultrafialových pronikají paprsky infračervené do hloubky pozorovaného předmětu; je tedy možno fotografovati jimi i to, co je pod povrchem. Jich zviditelnění prostředkuje fotografická deska, opatřená emulzí citlivou na tyto paprsky.

Při zkoumání RZK bylo profesorem Dr. Vojtěchem použito všech tří druhů paprsků: ultrafialových, Roentgenových a infračervených. Popud k těmto pracím dala r. 1913 Česká akademie věd a umění, která ke stoletému jubileu nálezu RZK (1917) hodlala vydati jejich přesné fasci-

milové snímky. Profesor Dr. Vojtěch přistoupil k této práci s vírou v padělanost Rukopisů. Napsal o tom: „... jako téměř všichni z naší generace byl jsem i já přesvědčen, že Rukopisy jsou padělány. Zvláště přispělo k tomu nalezení tak zvaného kryptogramu „Hanka fecit“ Dolanským r. 1899...“

První orientační práce provedl prof. Dr. Vojtěch v lednu 1914. Válka však jeho činnost přerušila. K jejímu obnovení se vrátil až v míru. Bylo to na prospěch věci, neboť — jak prof. Dr. V. líčí — „methody fotografického zkoumání se zatím zdokonalily, mohl jsem si opatřiti příslušné přístroje a získati nové zkušenosti.“ — Hlavní výzkumné práce byly učiněny v r. 1927 a na počátku r. 1928. Celkem bylo zhotoveno na 400 snímků, pořizovaných jak paprsky viditelnými při použití různých filtrů, tak i paprsky neviditelnými.

Na žádném z obou Rukopisů nenalezly se stopy po vyskrabaném písmu; nebylo prokázáno, že by Rukopisy byly palimpsesty. Roentgenogramy jasně ukázaly odchylnost inkoustu použitého u RZ od inkoustu, jímž psán RK; železitá substance inkoustu RK propustila Roentgenovy paprsky, kdežto inkoust RZ Roentgenovy paprsky zadržel; tím byla v inkoustu RZ prokázána přítomnost kovu větší hustoty než je železo. Jak již bylo vyloženo, písmo RZ obsahuje sloučeninu měďnatou. Na roentgenogramech vystoupily jasné sloučeniny těžkých kovů v iniciálkách (rumělka a minium).

Zvláštní pozornost věnoval prof. Dr. Vojtěch proslulému „kryptogramu Hanka fecit“, který již v r. 1911 označil Žunkovič jako klam. Prof. Dr. Vojtěch fotografoval příslušné místo RZ mnohokrát, při různém směru osvětlení, za použití různých paprsků a různých filtrů a ve značném zvětšení. Výsledkem zkoumání bylo, že tak zv. „Hanka fecit“ definitivně se ukázalo být buď osudným omylem nebo podvodem. Tak skončil důkaz, který spolu s „berlínskou modří“ přivodil rozhodující zvrat v mínění české veřejnosti na zlomu století a vedl k proniknutí názoru, že RKZ jsou falsa. Dnes je prokázáno, že v té spleti čar, různými barvami provedené, Hanka podepsán není.

Vojtěchovy výzkumné fotografie vyvrátily také jednou pro vždy Gebauerův tak zvaný „proužkový důkaz“. Silně zvětšené výzkumné fotografie proužků ukazují, že bylo psáno až ke kraji nezkomoleného původního listu pergamenu; lze na nich dokonce jasně rozeznati místo, na němž bylo písmeno strženo.

Výsledky, k nimž prof. Dr. Vojtěch dospěl, byly ovšem nemalým překvapením pro ty, kdož od fotochemického zkoumání očekávali pro RZK „hřeb do rakve“. Byla zde fakta, získaná bezvadným vědeckým postupem a nebylo možno sprovoditi je se světa. Byl tedy učiněn aspoň pokus neutralisovati je. To se stalo tím způsobem, že k Vojtěchovým fotografiím, vydaným r. 1930 Unii, přidány byly „Poznámky“, psané odpůrcem pravosti, profesorem V. Flašhanssem,

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
500 5TH AVENUE
NEW YORK 17, N.Y.

jenž — jak známo — není ani chemik, ani fyzik, nýbrž filolog. Profesor Flajšhans shrnul v Poznámkách vše, co odpůrci RZK kdy vytýkali, bez zřetele k materiálu, který snesla obrana. Opakoval námitky dávno překonané a vy-

vracené. Oproti tomuto zastíracímu verbalistickému pokusu tím výmluvněji se uplatňuje suchá mluva fakt, jež kniha podává na fotografických tabulích Vojtěchových, Ta se nedají odspuťovati.

Nový pohled na staročeskou literaturu.

Na počátku roku, v němž zemřel Zikmund Winter, v lednu 1912, uveřejnila Národní Politika Wintrův názor na spor o pravost RK. Bylo to několik týdnů po smrti Píčově, v době ústupu obrany, v době, kdy veřejnost byla pod dojmem masového projevu 52 učenců. Zikmund Winter, tento vzácný zjev naší literatury i vědy, uplatnil i v této věci samostatnost úsudku a osobitost pohledu. Na něho anathema padesátidvou učenců neplatilo. Prohlásil, že otázku RK pokládá dosud za nerozřešenou. Ukázal na chartrnost námitek Gebauerových: „Z námitek takové autcivity neměla padnout ani jediná. V těch měla být pravda, které se nedají nohy polámati. Zatím však i při nedostatečné obraně Rukopisu padala jedna námitka po druhé! Já sám, nehledaje, nacházel jsem v starých knihách slova podle Gebauera nemožná...“ Ani tak zvaný historický důkaz Wintera nepřesvědčil. Jedinou věc vytkl RK jako nápadnou: „jeho ojedinělou estetickou krásu“. „Jest mi“ — řekl Winter — „jako bludný balvan v daleké rovině suchoparu.“

Dnes, téměř 35 let po Wintrově smrti, rozpadly se již všechny domnělé důkazy nepravosti v niveč. Ojedinělá kráska RK trvá. Není však již tak osamocená. Z temna epochy nedokonale prozkoumané nebo ignorované školou Gebauerovou začíná svítati. Především tu běží o důkladnější poznání osvěty cyrilometodějské. Mění se i názory na úkoly a možnosti jazykozpytu. Gebauerova cesta je dnes opouštěna.

Do revise dědictví gebauerovské epochy významným způsobem zasáhl jazykozpytec Roman Jakobson. Rus rodem, řadu let působil na Karlově universitě, dostal se za okupace přes Švédsko do USA, kde přednáší na harvardské universitě. Za války vydal knihu „Moudrost starých Čechů“, v níž vyslovil názory překvapující původností. Dvě české revue, „Kvart“ a „Melantrišské Listy“, uvedly významnější výňatky z této knihy, která by však v našem tisku zasluhovala všestranného ohlasu.

Jakobson v této knize trpce vytýká Čechům nedůvěřivou nedbalost vůči vlastní slavné tradici. Praví mimo jiné: „Často domorodí učenci přeceňují originalitu domácí tvorby a cizí kritika přichází s dávkou skepse, kdežto v českém případě právě naopak domácí věda hledala s jakousi zvláštní oblibou důkazy pro nepůvodní, odvozený ráz vlastní středověké kultury, a jsou to cizí badatelé, kteří proti tomuto pochybovačnému stanovisku snášejí bezpečné poznatky o netušeném a svérázném bohatství české

scholastické filosofie nebo českého gotického básnictví...“

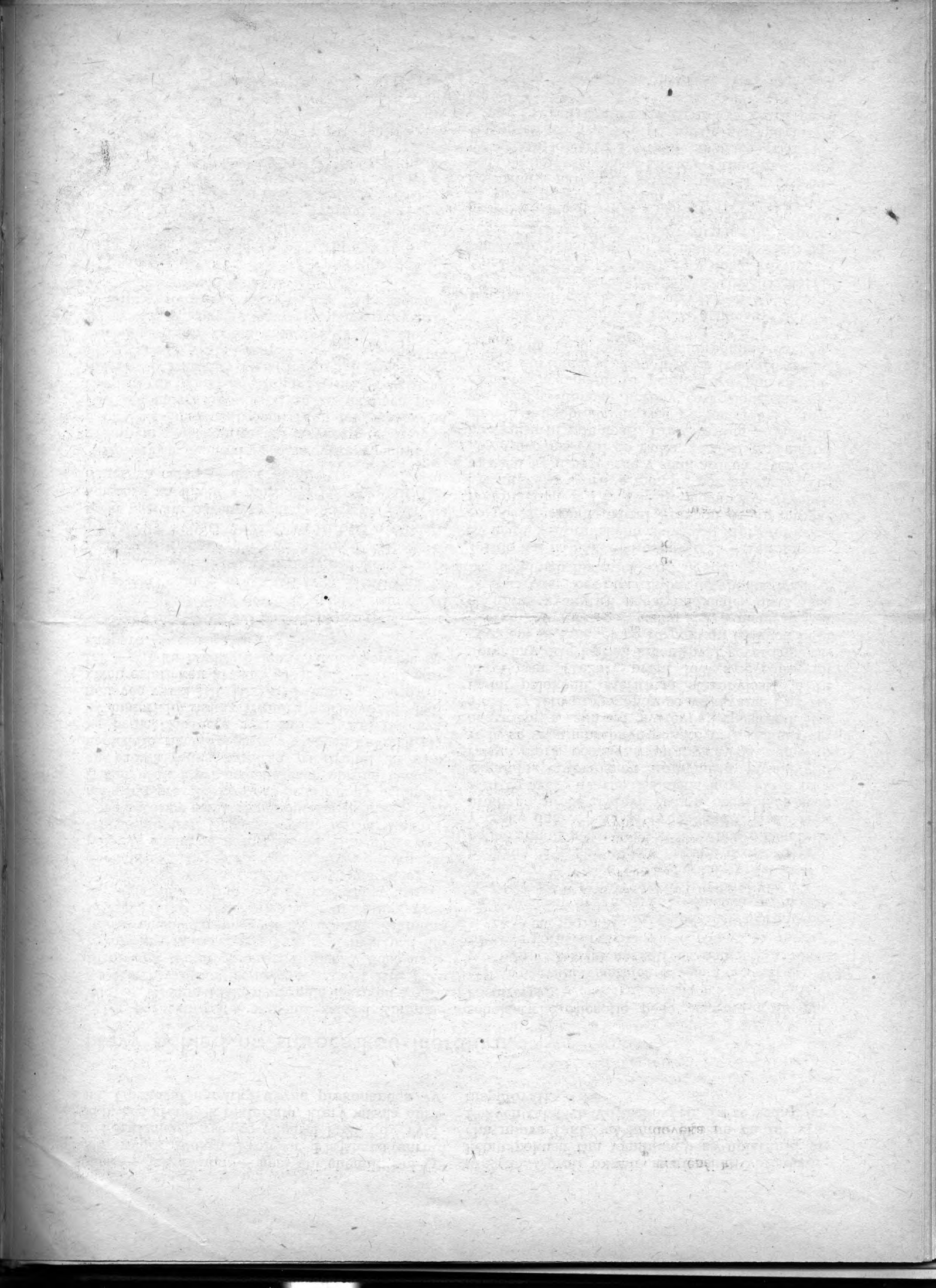
Podceňování vlastních kladů a vlastní tvořivosti lze zdvořile nazvat skromností a méně zdvořile poraženectvím.

Nemusím ani dodávat, že odjakživa promyšlená a výborně organisovaná německá propaganda se se své strany vydatně přičinila, aby v Čechách tento komplex méněcennosti vypěstovala a prohloubila a aby báje o českém prostoru jako pouhé odnoži německého světa hluboce zakotvila v české duši... Ať je propaganda od základu prolhaná, přece zůstává vždy nebezpečí, že něco z ní ve světě uvázne. Zejména když jde o propagandu, vyzbrojenou hojnými a působivými falsy, která odedávna přichystávala německá věda se svou služebnou pohotovostí, dokonalým aparátem a silnými světovými posicemi. Ba s ohlasy této propagandy se setkáváme i na západní polokouli. Měřítkem starobylosti je tu Mayflower (1620), první loď s evropskými uprchlíky, kteří přišli kolonizovat severoamerickou zem — tisíc let po rozpoutání českých bojů o první vlastní a nezávislou říši, a nicméně i tu se občas vyskytují neomylní znalci, jimž Češi jsou národem bez předků, bez úctyhodné tradice, bez solidních historických základů.

Kdo dal nejpádnější odpověď? — Ten skromný učitel z Moravského Slovácka, který mi krátce po Mnichovu ukázal krásnou ornamentovanou nádobu z IX. století, slovanský výrobek byzantského vzoru, a moudře poznamenal: „Tuto vázu jsem našel zde v zemi zrovna v ten den, kdy Goebbels řval do radia, že Češi jsou národ bez kulturní minulosti. Právě v tomto devátém století, v údobí slavné říše Velkomoravské, máme hledat hluboké kořeny československé národní tradice, máme tu hledat jádro toho základního svébytného přínosu, kterým československý svět podnětně přispěl k mezinárodnímu duchovnímu vývoji.“

V dalším zevrubném rozboru ukazuje Jakobson na politický a kulturní význam Velké Moravy a epochy cyrilometodějské. Ukazuje na jedinečný význam okolnosti, že v době, kdy náboženství bylo považováno za nadřazené všem lidským statkům a kdy církev znamenala nejvyšší soubor hodnot, byl slovanský jazyk povolán za jazyk mešní. Jakobson praví: „Právo na bohoslužbu v národním jazyce znamená právo národa na nejvyšší oblast kultury a tím i na všechny ostatní oblasti. Národní jazyk se stává jazykem církve a církev posvěcuje národní jazyk a tedy i národ, tímto posvátným jazykem stmeleny.“

Vrcholný slovesný projev této doby spatřuje

Jakobson v tak zvaném Proglasu, předmluvě, kterou věrozvěst Cyrill předeslal svému překladu Evangeliáře. Na ukázkou citujeme zde několik veršů z Proglasu, uvedených Jakobsonem do novočeštiny:

Slyšte nyní vlastním rozumem,
Slyš tedy, slovanský lide!
Slyš slovo, neboť od Boha přišlo:
Slovo, jež krmí lidské duše,
Slovo, jež sílí srdce a rozum.
Toto Slovo povolání pro poznání Boha.
Jako bez světla nebude radosti
(I když vidí oko všechno dílo Boží,
Ale bez krásy se všechno jeví).
Tak i veškerá duše bez písmen,
Která se chápe zákona knižního,
Zákona zjevujícího ráj Boží!
Zdali sluch, který nevnímá hrom bouře,
Je schopen strachu Božího?
A jak nozdry necítící květiny
Pojmou Boží zázrak?
Rovněž ústa, jež se nekochají sladkostí,
Připodobňují člověka kamenu;
Zvláště pak duše neznalá písmen:
Se jeví v lidech mrtvá!
A rozvažující to všechno,
Obracíme se k Vám, naši bratři, s pokynem
Schopným osvobodit všechny lidi
Z dobytího živoření a neřesti.
Abyste vy všichni, kteří posloucháte Slovo
v jazyce cizím,
Nesrozumitelném pro rozum,
Vnímali více než pouhý hlas měděného zvonu.

„Marně bychom hledali“ — praví Jakobson — „v jiných zemích středověké Evropy období této průbojné básně, literární památku příbuzného obsahu a můžeme parafrázovat Kristianovu větu: Kdyby v končinách jiných národů křesťanských tak nádherná slova o Slově zahajovala vývoj národní literatury, nebo kdyby se v literární minulosti těchto národů prostě vyskytla podobná vzletná a vroucí chvála národního jazyka v jazyce národním, již dávno by ji byli uctili hojnými úvahami, rozpravami, překlady a ohlasy. Ale marně bychom hledali nejmenší zmínku o naší skladbě v českých příručkách literárních nebo kulturních dějin. Novodobý český dějepis prostě nevzal na vědomí báseň, složenou na Moravě sv. Konstantinem-Cyrilem v šedesátých letech IX. století, přesto, že v ruské a bulharské odborné literatuře byla několikrát uveřejněna podle různých opisů a že filologové snesli pádné doklady pro autorství Konstantinovo. Lze tedy plným právem pokračovat v citátu z Kristiana, úctyhodného dějepisce českého z konce minulého tisíciletí. Praví o českém poměru ke skutkům národních svatých: „My se skoro nehodně k nim chováme... a jako nevěřící zůstáváme. Tolik o naší nedbalosti.“

Jakobsonovy výtky dávají mnohý podnět k přemýšlení a k zamýšlení. Na mysl přicházejí

ultimativní „bud' - nebo“, kladená kdysi některými odpůrci RZK: „Bud' jsou Rukopisy pravé a pak je celá ostatní středověká literatura falešná, nebo naopak.“ Kam tedy zařadit ojedinělou krásu Proglasu? Jak srovnat jeho hymnickou mluvu, vyjadřující vzácnou myšlenku, s primitivním veršováním některých českých slovesných plodů mnohem pozdějších?

Odpůrci RZK se osudně mýlili ve své představě rovně narýsované dráze jazykového vývoje, nepřetržitě vzestupné. Podle této představy epocha následující musela mít vždy vyšší úroveň než doba předcházející. Tento omyl je těžko pochopitelný, uvážíme-li, že v historické době vývoje českého jazyka a literatury jsou flagrantní doklady o zvratech vývoje, úpadku, zkažení jazyka, přechodném vymizení básnické síly. Aplikujeme-li zmíněnou představu odpůrců na příklad na K. H. Máchu, musíme se ptáti, zda snad Máj není padělkem; neboť krása této básně je tak osamocená, tak výlučná ve své době, že i ji je možno považovat za „bludný balvan na daleké rovině suchoparu“.

Je jisto, že nejstarší doba českého písemnictví a pravý význam epochy cyrilometodějské nejsou ještě úplně prozkoumány a správně hodnoceny. Není to snad jen mínění Jakobsonovo. Závažný příspěvek k těmto otázkám podal brněnský profesor Dr. Josef Macůrek v přednáškovém cyklu, uspořádaném na podzim 1946 v pražském Slovanském ústavě. Jeho pojetí znamená významnou korekci dosud uznávaných názorů Bidlových (ve slovanské historii), Brücknerových a Gebauerových (pokud jde o jazykozpyt). Třeba litovat, že takové přednášky jsou omezeny jen na okruh odborníků a že hlavní obsah poznatků v nich přednesených není podán též široké veřejnosti.

Správným zhodnocením cyrilometodějství bude ovšem splněna jen malá část úkolu, který očekává českou vědu. Co víme o době předcházející devátému století? Co víme o myšlení, citech, náboženském životě a umělecké tvorbě starých Čechů z dob, z nichž neexistují písemné památky? Co víme o zpěvech a písních, žijících ústním podáním?

Ludvík Kuba, jenž je netoliko jedinečným umělcem, ale i hlubokým myslitelem, podal ve své studii „Národní píseň“ ve zdánlivě protismyslné zkratce tento výměr národní písně: „Národní píseň je hudebně-literární kultura analfabetismu.“ Právě lidu, jenž písma dosud nepoznal, přisuzuje Kuba zvláštní tvůrčí podmínky. Praví o tom: „... analfabeta nosí vše, čeho mu třeba, v hlavě a srdci a jda světem, vždy má pohotově sentenci, verš, píseň, takže žasneme stejně nad ohromnými zásobami jeho duševního majetku, jako nad uměleckým způsobem, jakým se dovede snadno vyjadřovati.“

Do duševního majetku našich předků z doby předhistorické patřily tak zv. pohanské básně RK i RZ. Snad po staletí žily toliko v ústním podání, až je zachytil středověký písař. Pojetí Kubovo nejen že připouští významný umělecký

61

I
D
D
D
I
I
I

82
~~86~~
86

S
U
U
U
V
S
Z
V
U
O
D
D
V
D

projev bez znalosti písma, nýbrž — jak jsme viděli — vidí v ngramotnosti dokonce tvůrčí pružinu.

V otázce RZK je tedy třeba nejen nového studia doby cyrilometodějské, je třeba usilovat i o poznání osvěty doby předcházející. Kde končí historik, tam nastupuje archeolog. Kde přestávají památky písemné, nutno kopat v zemi a

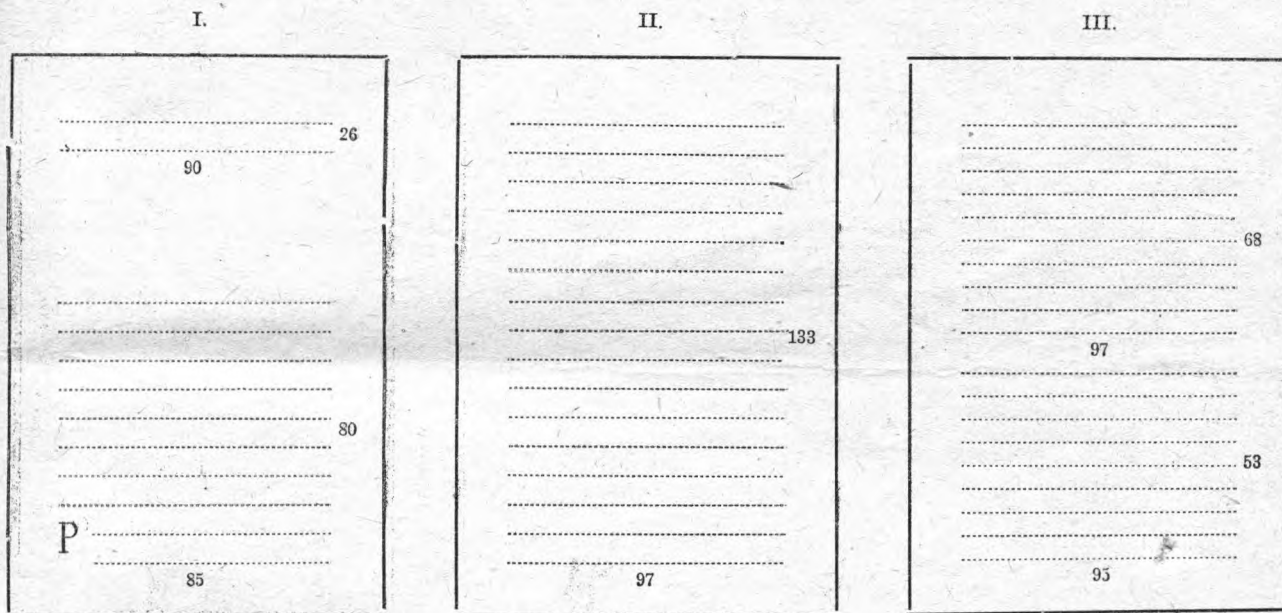
hledat památky hmotné kultury, jež nicméně vyjadí svědectví i o ideovém životě a uměleckém projevu výtvarném, z něhož lze usuzovat na celkovou úroveň kultury. Touto cestou ubíral se vědecký vývoj Josefa Ladislava Píče, prvotně pouze historika, pak i archeologa. V jeho jubilejní rok buď ho i v této souvislosti vděčně vzpomenuto.

-r-

Zpráva o rukopisu chebském (RCh).

Rukopis chebský (RCh) nalezl Dr. Heribert Sturm (od r. 1934 ředitel městského archivu v Chebu). V létě letošního roku měl jsem příležitost tento rukopis v chebském museu prohlédnouti. RCh bylo použito k upevnění vazeb několika aktů, týkajících se sporu města Chebu s Řádem německých rytířů (z r. 1580—1583).

Celkem bylo s vazeb sejmuto 18 kousků menších a 2 větší; z těchto ústřížků podle souvislosti bylo složeno celkem 5 oboustranně popsáných kusů, které byly podle souvislosti uloženy mezi skleněné desky podle naznačeného schema (čísla znamenají rozměry v mm):

Materiál je tenký, bělošedý pergamen, písmo je barvy tmavosepiové, linkování rezavé. RCh obsahuje celkem 94 veršů legendy o Anežce Přemyslovně.

Na I. je dole červená iniciála P, dosti hrubě provedená, asi rumělkou (je dobře patrné, že barva zůstala na povrchu pergamentu). Nejzajímavější je, že jednotlivé verše jsou od sebe odděleny tečkou uprostřed řádku. Začíná-li na počátku verše nová věta, je začáteční písmeno označeno červenou značkou (čárkou přes písmeno).

RCh je velmi dobře čitelný, písmo je velké, gotického charakteru. Zkratky není použito. Dr. Sturm klade původ RCh do let 1350—1400.

O RCh uveřejnila krátkou zprávu Dr. Mladějovská (časopis Neděle, 1946), která také připravuje delší pojednání o RCh pro odbornou literaturu. Jakmile obdržíme fotografii RCh, vydáme jeho část jako pohlednicové faksimile.

Ing. Andrlik

Odpověď redakci časopisu „Věda a život“.

Pod nadpisem „Poslední bitva o Rukopisy“ přinesl časopis „Věda a život“ v dvojčísle 7/8 z letošního roku zprávu o tom, že chystá knižní vydání sedmi statí, jež proti pravosti Rukopisů vyšly v tomto listě v letech 1937/1940. Většina těchto statí je různé hodnoty, z nichž nejvýše vynikala objektivní studie Dostálova a nejnižší dopadla Skutilova, byla své doby kriticky rozebrána a posouzena jednak v našem sborníku „Proti sofismatům“ z r. 1937, jednak v časopise „Zprávy čs. společnosti rukopisné“. Co v oněch statích bylo nesprávného, bylo vyvráceno. Hodlá-li dnes „Věda a život“ vydati ony články opět, odpovíme i my znovu. Nejsou to obránci, kdož mají důvod ustupovati před věcnou diskusí.

„Věda a život“ se neomezila však jen na zprávu o právě oně knihy. Věnovala pozornost i obráncům; vytýká jim diletantství, podkládá jejich usilování malicherné motivy osobní, označuje je za odpůrce Masarykovy. — Obránci jsou otužili v různých protivenstvích a zvykli leccemus. Nepředpokládali však, že události nedávných let, jichž jsme všichni pamětníky, je možno podati v tak zkrslujícím zabarvení, že se to rovná úplnému převrácení skutečnosti. „Věda a život“ počíná si tak, že obránci RZK div nevyhlásí za kolaboranty; na druhé straně svou vlastní činnost protirukopisnou spojuje násilně a nelogicky

B

152
861

s persekucí, jež za okupace postihla význačného člena redakce tohoto listu.

V roce 1941 byl nacisty popraven univ. profesor Dr. Vladimír Groh, redaktor „Vědy a života“. Budiž ho ve cti vzpomenu jako dobrého Čecha. Padl jako tolik jiných Čechů, mezi nimiž jsou i popravení z řad obránců RZK. My jsme vzpomenuli těchto svých velkých mrtvých v Oběžníku z 1. února 1946. Zde jich jména opakovat nebudeme, protože jejich památka s tímto thematem nijak nesouvisí. Padli jako odpůrci nacismu, ne proto, že hájili Rukopisy; tak dlužno hodnotit též památku Dra Groha: padl jako odpůrce nacismu, ne proto, že Rukopisy potíral. Počínání časopisu „Věda a život“ je nedůstojné.

Dlužno však v této souvislosti časop. „Věda a život“ zřetelně připomenouti, že za okupace nebylo nijakým riskem psát proti Rukopisům. Naopak. Kdo vystoupil proti pravosti RZK, ocitl se na stejné plošině s K. H. Frankem, W. v. Wolmarem, O. Ulrichem, Schwabem, Bittnerem a jinými čelnými mluvčími nacismu, kteří za okupace nám důrazně připomínali, že „české probuzení se zrodilo z podvodu“ a znovu a znovu napadali RZK jako falsa. Byl ovšem rys tragiky ve skutečnosti, že takový K. H. Frank mohl, když útočil na památku Palackého a Hankovu, říci „temní počínání, jako Václav Hanka, demaskovaný samou českou vědou jako padělatel“... Lze tedy chápat spíše jako čin pohodlného oportunistu než jako čin odvahy, jestliže „Věda a život“ přinesla za okupace Skutitův článek proti RZK, článek věcně nesprávný, usvědčující autora z neznalosti textu kritizované památky, ale článek jsoucí v naprostém souladu s přáními a záměry okupantů.

Je obvyklou taktikou tábora odpůrců operovati oproti obráncům jménem Masarykovým. Tento postup volila i „Věda a život“. Rukopisný spor je záležitost poznání vědeckého; lze při jeho řešení postupovat ryze odborně, aniž by padlo jediné slovo o osobách, které se v minulosti rukopisných bojů zúčastnily, a netřeba se tedy dotýkati ani památky presidenta Masaryka, který zasáhl do tohoto sporu na straně odpůrců. Ale jména Masarykova používají dnes jako štítu odpůrci, kterým chybějí důvody věcné. Masaryk by byl první, jenž by nesouhlasil s tímto nemasarykovským postupem. On se nebál diskuse; dovedl jíti proti proudu; spoléhal na vlastní rozum a nepřijímal pasivně hotové názory jiných lidí. Ač někteří z dnešních odpůrců se Masaryka dovolávají, těchto jeho vlastností nemají: obávají se věcných diskusí, dovedou jíti jen s proudem a dovedou reprodukovati toliko zastaralá a vyvrácená tvrzení jiných lidí, jež pozbyla již platnosti. Masarykův soud o RZK z osmdesátých let minulého století byl podmíněn tehdejším stavem vědy. Můžeme činiti jen dohady o tom, co by byl učinil dnes, tváří v tvář poznatkům, jež netušil a které nemohl předpokládati. Jsme svědky toho, že dějinný vývoj opravuje různé názory Masarykovy — na příklad jeho názor na soužití Čechů s Němci. Takovým opravám je v toku času podroben každý úsudek lidské bytosti, byť sebevětší. Je tím však přivoděna nějaká újma jeho památce? Nikoli, neboť dějinný význam jeho zjevu nestojí ani nepadá s tím či oním jeho soudem či prognosou. Před rokem pronesl prof. Dr. J. B. Kozák u příležitosti své přednášky o Masarykovi na půdě Jednoty filosofické tato slova: „... Masaryk sám nepovažoval žádné své řešení za definitivní navzdory, naopak vybizel vždy k novému zkoumání i pravdy dávno uznané. Jsme povinni zživotnit odkaz Masarykových podnětů: otázky české, otázky náboženské, židovské, ba neaž dořešena ani otázka Rukopisů, vezmeme-li ji s širšího hlediska...“

Připomínáme tato slova redakci listu „Věda a život“.

„Věda a život“ hodlá tedy knižně vydati články z let 1937—1940. Ve skutečnosti, že v otázce tak významné nemá nic nového co říci a omezí se na opakování hypotéz z dřívějšíka, zračí se rys ustrnutí, rys stagnace. Obránci však mají co nového říci, mohou uvést nová fakta a nové poznatky. Nebudou tentokráte osamoceni. Rukopisný spor úzce souvisí s otázkou, zda česká osvěta měla původní svébytné základy, nebo zda je výlučně odvozenou civilizace západní, přijatá z rukou německých. Tato otázka netýká se jen nás, týká se všeho Slovanstva. Mohou o ní něco říci také ostatní slovanští vědci, zejména polští a ruští. Je v proudu pronikavá revise závislosti různých vědních oborů na vědě německé a znatelně se již

rýsuje úplně nové nazírání na český pravěk. Ta „poslední bitva“ není za námi, jak míní „Věda a život“; ta teprve přijde.

-r-

Různé zprávy.

Poděkování! Při odeslání zářijového Oběžníku adresovali jsme členům prosbu o finanční podporu vzhledem k trvající vázanosti vkladu Společnosti. Mimořádných příspěvků sešlo se tolik, že nám nebylo možno, ač bychom tak byli rádi učinili, poděkovati všem váženým dárcům jednotlivě. Dovolujeme si proto tímto způsobem vysloviti jim upřímný dík. Vážíme si této obětavé oddanosti členstva; ceníme si jí tím více, ježto převážná většina členstva náleží ke středním vrstvám, na něž zejména doléhá platová a cenová situace přítomné doby. Děkujeme!

In memoriam Bedřicha Říhy. Bedřich Říha, senátní prezident Nejv. správního soudu v. v., zemřel 21. 11. 1946 a byl zpopelněn 26. 11. 1946. K našemu velkému žalu opustil naše řady neúnavný badatel o staročeských památkách. Jako právní autorita a soudce doplnil pronikavě poznání o pravosti RZK. Po více jak dvacetiletém studiu seznámil se dokonale s odbornou literaturou rukopisovou. Národní museum a četné archivy měly v něm pilného badatele. Hledal — jak říkával — jen fakta, fakta. Opíral se hlavně o vědy exaktní; do svého zkoumání vnesl pracovní metody bývalého soudce. Známé je jeho skvělé „Alibi Václava Hanky“. V této významné studii se podíralo B. Říhovi na podkladě bohatého materiálu řetězem logických úvah, krok za krokem, očistiti památku V. Hanky z naráčení padělání RZK. — Neznámý je posud jeho poslední odkaz o tom, že „berlínská modř“ v iniciále NRK se ocitla v Rukopise teprve v letech 1852—1886. Sen. prezident Říha uveřejňoval své práce zejména ve „Zprávách čs. společnosti rukopisné“ a v „Piseckém Obzoru“. Současně s jinými badateli o životě Hankově dospěl k přesvědčení, že buditel Hanka byl nejzasloužilejším pěstitelem slovanské vzájemnosti. B. Říha vynikal duchem i srdcem. Byl to soudce spravedlivý. Osobnost pevných zásad, ale naplněná citem, nesoucí pečeť mravní ušlechtilosti. Příznivá sudba dopřála mu až do vysokého věku vzácnou tělesnou a duševní svěžest. Činorodý zájem o RZK provázela ho do poslední chvíle jeho vezdejšího života. — Česká společnost rukopisná zachová ho povždy v dobré a čestné paměti.

J. Š.

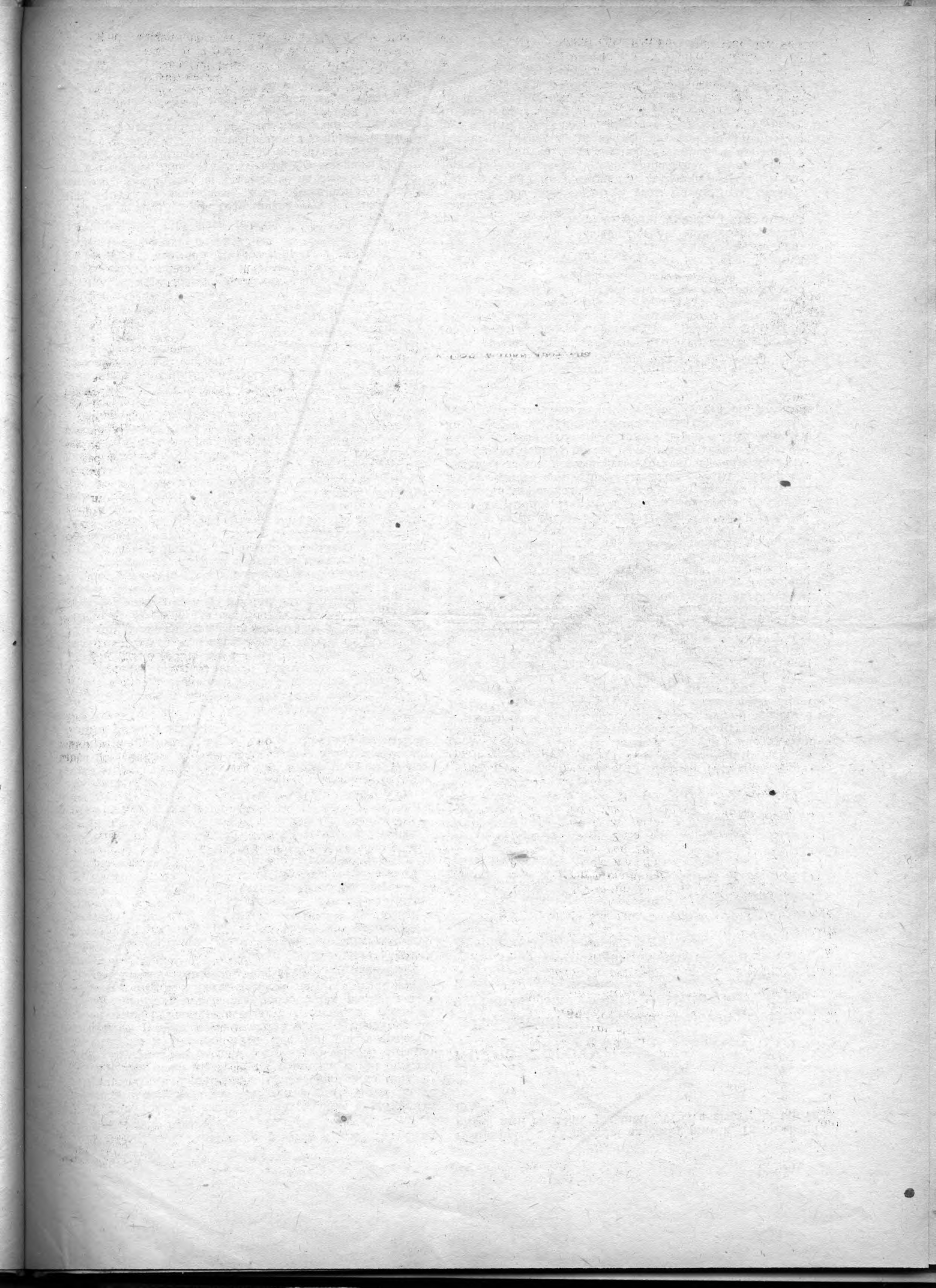
Výhoň Dub — námět pro historiky.

V básni Oldřich Rukopisu Královédvorského vystupuje jako významný spolustrůjce přepadu pražského hradu Výhoň Dub. Kosmas zmiňuje se o rytíři, který pomáhal Oldřichovi při dobytí Prahy, nejmenuje ho však. V podání Hájkově je tento pomocník uváděn jako Berkovec, velitel vojenské družiny.

Odpůrci RK poukazovali, že podle Berkovce Hájkova vznikl teprve Výhoň Dub, jako domnělý předek panského rodu Berků z Dubé. Obránci snesli opět důvody pro názor, že Hájek mohl podle Výhoňe Duba vytvořit Berkovce.

Pro jméno Výhoň Dub je však topografický záchyt, jenž vrhá na tuto postavu RK zajímavé osvětlení a podává možnost, že ve Výhoňi Dubovi nacházíme příslušníka Slavíkovců. Tato domněnka vyklíčila z nahodilého poznatku turistova, procházejícího českým jihem. Zde její historie: — Chodec, ubírající se z Chýnova okresní silnicí na sever, míjí asi po 6 km pochodu JV od Ratibořských Hor osadu Dub, ležící na úpatí vrchu Homole (trig. 669). Dubů máme v Čechách několik; zvláštnost místa vězí však ve skutečnosti, že zde nacházíme v těsné blízkosti Dubu i Výhoň. Tímto jménem je označena východní část Ratibořských Hor. Na speciální

46

mapě Tábor č. 5253 nalezneme popisovaná místa v jejím SV cípu. Blízké sousedství těchto dvou jmen vypadá jako podivuhodná náhoda.

V ČCM z roku 1858 podal V. V. Tomek studii o starém rozdělení Čech na župy. Důležitým pramenem pro tuto práci byl Tomkoví středověký dokument o zřízení církevní správy v Čechách (dělení na arcijáhenství a děkanství). Na jeho podkladě vytýčil Tomek hranice jednotlivých žup. Při tom u župy Vltavské konstatuje, že „k jihovýchodu byly Hory Smilovy, Janov, Blanice a Chotoviny pomezními farními osadami proti Chýnovsku“; u župy Chýnovské pak sledává jako pomezí osady na severozápad ležící „Těchobuz, Pohnání a Ratiborce“. S mapou v ruce vidíme na první pohled, že v tomto Tomkově vytýčení župních hranic obě naše místa, Dub i Výhon s Ratibořskými Horami, patří se v župě Chýnovské, těsně u její severozápadní hranice. Župa Chýnovská byla však, jak rovněž u Tomka nalézáme (nejen v cit. článku, ale zejména též ve studii „O panství rodu Slavníkova v Čechách“, ČCM 1852), významnou državou slavníkovskou. Máme zde tedy fakt úzké místní spojitosti jmen Výhon a Dub na pomezí, na němž se srážela expanse přemyslovská s územím Slavníkovců a kde tudíž lze předpokládat významnou strážní nebo i obrannou posíci, osazenou věrnými přívrženci Slavníkova rodu. Výhon Dub mohl být velitelem pomezní tvrze z těchto míst, mohl být z rodu zde zakotveného.

Nabízí se nyní tato souvislost: Oldřichovo dobytí Prahy událo se v roce 1004. Vyvraždění Slavníkovců na Libici je kladeno do roku 996. Obě události dělí doba toliko osmi let. Mimo historicky prokázanou skutečnost, že někteří zbylí Slavníkovci hledali útočiště v Polsku (Slavníkovec Soběbor padl roku 1004 na straně Boleslava Chrabrého), je důvod k domněnce, že četní jiní příslušníci Slavníkova rodu, zejména z jihozápadních krajů slavníkovské domény, obrátili se do Bavor. (Slavníkovci byli ostatně spřízněni s bavorskými králi). Lze předpokládat, že na bavorské půdě, kam před Boleslavem III. Ryšavým uprchl i Oldřich, mohlo dojít k nějaké alianci Oldřicha a některých Slavníkovců. Mohl se tu uplatnit motiv pomsty Slavníkovců proti Boleslavu III., neboť ten byl zprvu příznivcem Vršovců, hlavních strůjců masakru libického.

Hypotéza o Výhoní Dubovi jako Slavníkovci může se tedy opřít o některé souvislosti historické a zčásti i topografické. Kdyby bylo možno sebrati materiál, který by domněnku proměnil v důkaz, bylo by to další zdůraznění RK jako historického pramene, překonávajícího podání Kosmovo i Hájkovo. — Tvrz Dub u Ratibořských Hor je pro středověké doložena u Augusta Sedláčka (Hrady a zámky IV. — Táborsko). Označení Výhon u Sedláčka doloženo není. Zde by bylo vítáno každé doplnění, jež by naši přátelé a zájemci o věc mohli z archiválií nebo z jiných pramenů poskytnouti.

Klíč je v otázce doložení názvu Výhon. Je možné, že tak prostě pojmenováno místo, kudy z osady vyháněn dobytek v období k různým „prúhonům“, kteréto označení se často vyskytuje. Prokázalo-li se vznik tohoto místního označení v novější době, pak ovšem tato hypotéza padá. Statistický lexikon obcí v ČSR z roku 1934 zná toliko jeden Výhon; je to uvažovaný Výhon jako část Ratibořských Hor. Je zajímavé, že s „lhaním“ souvisejí ještě dva další místní názvy z okolí Ratibořských Hor: jsou to názvy osad Pohnánek a Pohnání. —r-

Slovo o polku Igorovu objevilo se v nádherném vydání na pražském knižním trhu o vánocích 1946. Tato slavná památka starého ruského písemnictví z konce 12. století dochovala se do svého nalezení v roce 1795 v jediném opise ze 16. století; tento opis šel za požáru Moskvy v roce 1812. Podobně jako u nás RZK bylo i Slovo napadeno ruskými odchovanci německých vědců (Kačnovským, Bělikovem, Davidovem a j.) a prohašováno za padělek. Ale ruská věda odrazila tyto útoky a Slovo obhájila jako památku nesporně starobylou. Ruští obránci Slova neměli po roce 1812 již k dispozici originální text a jejich práce byla tedy neshodnější a zúženější než je tomu u našich památek RZK. Přes to se vyléčili z hyperkritiky, vočkované německou vědou, dříve než my. — V přítomné době jsou v SSSR staré slovesné památky pilně studovány. V recenzi otisklé ve Svobodných novinách z 29. XII. 1946, podává F. Tráv-

níček zprávu o dílech tří ruských autorů: I. I. Meščaninova, S. P. Obnorského, V. V. Vinogradova. V posudku díla „Očerki po istoriji russkogo literaturnogo jazyka“, jež napsal S. P. Obnorskij, zdůrazňuje Trávníček, že autor razí zcela nové cesty ve zkoumání starého ruského jazyka. Obnorskij opřel své úvahy o studium těchto staroruských památek: Ruská pravda, spisy Vlad. Monomacha, modlitba Daniila Zatočnicka, Slovo o polku Igorovu. Obnorskij tvrdí, že staroruský spisovný jazyk nenáboženských památek byla od původu čistá ruština, kdežto podle dosavadního mínění je staroruská spisovná mluva od původu církevní slovanština.

Výročí jednoho projevu. Dne 29. prosince 1911, deset dní po tragické smrti J. L. Piéce, vydalo 52 profesorů a učenců manifest, v němž prohlásili, že podvrženost RZK je nově vynalezenými důkazy prokázána. O uplynulých vánocích mohli o párci oslavovat jubileum 35 let tohoto projevu. V manifestu se nic nedokazovalo. Nebyl ploucen práce vědecké, nýbrž toliko umění organizačního, znajícího metody, jak působit na veřejné mínění. Hramada jmen měla zakrýt nedostatek důkazů, počet nahrazoval jakost. V tomto manifestu bylo výslovně slíbeno, že „věcné vyvrácení článku prof. Piéce (ze 17. XII. 1911) uveřejněno bude co nejdříve v listech odborných.“ Dodnes — píšeme rok 1947 — se obránci slíbeného vyvrácení nedočkali. Zato byla vešmě prokázána jalovost nebo mylnost t. zv. důkazů nepravosti RZK. Ukázalo se, že to jsou vsutku důkazy „nevývratné“ podle ironických slov prof. Mareše; nelze jich vyvrátiti, ježto — žádných kořenů nemají.

Rukopisy a „Mladá Fronta“. Dne 27. listopadu 1946 napadl časopis „Mladá Fronta“ akci propagující literaturu rukopisné obrany. Dva rysy vyznačovaly onu stat „Mladé Fronty“: nenávisť a nevědomost. Obranná literatura byla v ní nazvána „prašivinou“. Redakci listu zaslali jsme dopis tohoto znění:

Redakci časopisu „Mladá Fronta“, Praha II.
Dne 27. listopadu 1946 otiskl jste zprávu pod nadpisem „Libo prašivinu na hlazeném papíře“ podepsanou značkou „jc“. V ní tupíte snahu po vědecké obraně pravosti Rukopisů Zelenohorského a Kralodvorského. Věcný postup by vyžadoval, abyste proti této snaze, vámi odmítané, uvedli alespoň jeden vědecký důkaz n pravosti obou památek. To jste neučinili; nevidíme proto potřebu odpovídat na Vaše spílání výkladem o věcných základech nové obrany, jak jinak zpravidla v diskusích s odpůrci činíme. Připomínáme toliko: 1. Svým nevěcným a nespravedlivým útokem postavili jste se po bok K. H. Frankovi, W. von Wolmarovi a jejich pomocníkům, kteří za okupace nepřetržitě útočili proti pravosti obou zmíněných památek ve snaze prokázat závislost české osvěty na německé kultuře. 2. Ve zmíněné stati se ptáte, zda o prodeji rukopisné literatury, organizované Družstvem knihkupců, ví ministerstvo informací. K tomu odpovídáme, že ví. Kompetentnímu tazateli sdělíme číslo příslušného výnosu.

V Praze, 2. XII. 1946. Za Českou společnost rukopisnou: Ing. Vilém Götzl, místopředseda, Ing. Karel Urban, II. jednatel.

Pravda vítězí — nikoli však automaticky, sama sebou, bez lidského přičinění, bez vyznavačů ochotných hájit ji i proti všem. Pravda o Rukopisech, podávající se z výsledků vědecké práce, potřebuje — aby se stala celonárodním majetkem — oddané propagace, vyvěrající z rozumového přesvědčení a ze znalosti fakt. Apeluje zejména na studující mládež, aby vlastním studiem seznamovala se s celou historií rukopisového sporu, aby kriticky a se zdravou skepsí přezkoumávala tvrzení odpůrců i tvrzení obránců. Rádi zodpovíme každý dotaz. Česká společnost rukopisná, Praha I., Konviktská 13.

„České vítězství nad Tatyry“ je název spisku člena naší Společnosti, arch. A. Svobody. Autor podává v této studii zajímavý příspěvek k historické bitvě z roku 1241 se zřetelem k obsahu básně Jaroslav z RK. Cena knížky je Kčs 35.— Adresa autorova: Arch. A. Svoboda, Praha XII., Stalinova 102.

Vydavatel: Česká společnost rukopisná, Praha I., Konviktská 13. Řídí redakční rada. Odpovědný redaktor Ing. K. Urban, Praha XVII.-615. Tiskne Obchodní tiskárna Merkur v Praze. Novinová sazba povolena výměrem ředitelství pošt v Praze č. EA-7-2372-OB-46. Dohledací pošt. úřad Praha 25. v ceně nejméně 4krát ročně.

B, 847

B 867

Portland
Manufacturing